

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра політології та публічного управління

На правах рукопису

ВОЙТИНА АЛЛА МИКОЛАЇВНА

**СТАТУТ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЯК ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЇ
МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ**

Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»

Освітньо-професійна програма «Державна служба»

Робота на здобуття другого (магістерського) рівня «магістр»

Науковий керівник:

ЛЮБЧУК ВАЛЕНТИНА ВАСИЛІВНА,

кандидат соціологічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____

засідання кафедри _____

від _____ 2024 р.

Завідувач кафедри

(_____) Бусленко В. В.

ЛУЦЬК-2024

Зміст

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. СТАТУТ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	9
1.1. Поняття статуту територіальної громади та його функціональне призначення.....	9
1.2. Правова природа статуту територіальної громади.....	13
1.3. Особливості розроблення та прийняття статуту територіальної громади.....	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД СТАТУТНОЇ НОРМОТВОРЧОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	24
2.1. Міжнародно-правові акти в статутному регулюванні територіальних громад.....	24
2.2. Законодавче забезпечення статутної нормотворчості територіальних громад.....	28
2.3. Предмети статутного регулювання суспільних відносин у сфері муніципального управління.....	32
РОЗДІЛ 3. СТАТУТИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ДЛЯ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ.....	38
3.1. Статутна нормотворчість територіальних громад в умовах децентралізації.....	38
3.2. Вплив війни на участь жителів громад в муніципальному управлінні.....	42
3.3. Статутна нормотворчість Луцької міської територіальної громади.....	48
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	66

АНОТАЦІЯ

Войтина А. М. Статут територіальної громади як основа організації муніципального управління. Кваліфікаційна робота на правах рукопису на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування. Волинський національний університет імені Лесі Українки, Кафедра політології та публічного управління. Луцьк, 2024. Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент Любчук В. В.

У роботі розглядаються ключові аспекти функціонування статутів територіальних громад в Україні, виконаний огляд вітчизняних джерел з проблематики дослідження, аналіз нормативно-правових засад статутної нормотворчості, зокрема вплив міжнародно-правових актів і законодавчих ініціатив на процес формування статутів. Окрему увагу присвячено предметам статутного регулювання суспільних відносин у сфері муніципального управління та впливу сучасних викликів на статутну нормотворчість. Узагальнено та систематизовано різні підходи до поняття статуту, його правової природи. Визначено функціональне призначення, а також особливості процесу розроблення та прийняття цього документа. У роботі вперше запропоновано виділити інформаційну функцію статуту громади, закріпити у статуті як інноваційну та перспективну форму громадської участі на місцевому рівні громадські асамблеї, здійснено аналіз статутної нормотворчості Луцької міської територіальної громади.

Проведене дослідження дає змогу зробити висновок, що статут територіальної громади забезпечує правову основу для діяльності органів місцевого самоврядування та сприяє демократизації управлінських процесів. Реформа децентралізації не стала поштовхом для активного розвитку статутної нормотворчості. Натомість одним із пріоритетних завдань залишається розвиток і запровадження механізмів громадської участі, які є важливими для зміцнення демократичності управління та забезпечення стійкості громад в умовах воєнного часу. Ці механізми набувають

особливого значення для забезпечення рівних можливостей участі внутрішньо переміщених осіб, які стають новими членами територіальних громад.

Результати дослідження можуть бути використані для покращення участі громадян у процесах місцевого самоврядування через механізми, закріплені в статуті, а також для розробки рекомендацій щодо створення та прийняття статутів територіальних громад, що сприятиме ефективному управлінню на місцевому рівні. Крім того, ці результати допоможуть підвищити обізнаність представників органів місцевого самоврядування та громадськості про роль і значення статуту територіальної громади, а також сприятимуть оновленню Статуту Луцької міської територіальної громади.

Ключові слова: територіальна громада, статут територіальної громади, місцеве самоврядування, муніципальне управління, локальна нормотворчість, децентралізація.

SUMMARY

Voytyna A. M. Statute of the Territorial Community as a Basis for the Organisation of Municipal Management. Manuscript of thesis for the degree of Master in Specialty 281 – Public management and administration. Lesya Ukrainka Volyn National University, Department of Political Science and Public Administration. Lutsk, 2024. Scientific advisor: PhD in Sociology, Associate Professor Liubchuk V.

The study examines the key aspects of the functioning of territorial community charters in Ukraine, providing an overview of domestic sources on the subject, an analysis of the legal framework for charter norm-making, and the influence of international legal instruments and legislative initiatives on the process of charter formation. Particular attention is given to the subjects of charter regulation of social relations in the sphere of municipal governance and the impact of contemporary

challenges on charter norm-making. Various approaches to defining the concept and legal nature of statutes are summarised and systematised. The study identifies their functional purpose and highlights the specifics of the development and adoption process of these documents. For the first time, the study proposes recognising the informational function of a community statute and introducing community assemblies as an innovative and forward-looking form of public participation at the local level to be incorporated into statutes. An analysis of the charter norm-making practices of the Lutsk City Territorial Community is also presented.

The findings suggest that the charter of a territorial community provides a legal foundation for the activities of local self-government bodies and contributes to the democratisation of administrative processes. However, the decentralisation reform has not significantly stimulated the active development of statute norm-making. Instead, the development and implementation of mechanisms for public participation remain a priority, playing a crucial role in strengthening the democratic governance system and ensuring the resilience of communities in wartime conditions. These mechanisms are particularly significant in ensuring equal opportunities for the participation of internally displaced persons who are integrating as new members of territorial communities.

The findings of the research can be utilised to enhance citizen participation in local self-governance processes through mechanisms enshrined in the statute, as well as to develop recommendations for drafting and adopting territorial community statutes, which will promote effective governance at the local level. Furthermore, these findings will help to raise awareness among representatives of local self-government bodies and the public about the role and significance of a territorial community statute, as well as contribute to the revision of the Statute of the Lutsk Municipal Territorial Community.

Keywords: territorial community, statute of the territorial community, local self-governance, municipal management, local rulemaking, decentralisation.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Тема статуту територіальної громади набуває особливого значення в умовах децентралізації влади в Україні, оскільки територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування відіграє ключову роль в муніципальному управлінні, що зумовлено її правом на вирішення питань місцевого значення. Важливою нормативною умовою функціонування територіальної громади є насамперед статuti територіальних громад. У них визначаються гарантії реалізації права жителів на участь у вирішенні питань місцевого значення. Саме статuti є фундаментом для розвитку локальної демократії, забезпечуючи механізми залучення громадськості до процесу управління та прийняття рішень. Відсутність статутів у багатьох громадах є перешкодою у реалізації цього права, оскільки законодавець хоча і передбачив можливість закріплення окремих механізмів участі лише у статутах громад, але не встановив обов'язку їх ухвалення.

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схвалена Кабінетом Міністрів України 1 квітня 2014 року, визначає затвердження статутів територіальних громад одним із заходів для забезпечення створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень [1]. Одним із завдань плану заходів з реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2024–2027 роки, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України 26 березня 2024 року, є створення умов для залучення жителів до прийняття управлінських рішень на місцях, розвиток форм прямого народовладдя у тому числі шляхом прийняття статутів громад [2].

Отже, обрана тема є актуальною, оскільки виступає в якості наукового підґрунтя одного з напрямів поточного етапу реформи децентралізації.

Наукова новизна дослідження. Робота є комплексним дослідженням статуту територіальної громади як основи організації муніципального

управління. Вперше запропоновано виділити інформаційну функцію статуту громади, закріпити у статуті як інноваційну та перспективну форму громадської участі на місцевому рівні громадські асамблеї; уточнено функції статуту громад; визначено перелік ознак статутів територіальних громад; дістала подальший розвиток пропозиція при розробці тексту статуту територіальної громади застосовувати підхід «концепція – проєкт – нормативно-правовий акт»; здійснено аналіз статутної нормотворчості Луцької міської територіальної громади.

Об’єктом дослідження є статут територіальної громади.

Предметом дослідження є розроблення, прийняття та практичне застосування статуту територіальної громади як основи організації муніципального управління.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є визначення ролі статуту територіальної громади як фундаментального документу для організації ефективного муніципального управління та визначення його відповідності сучасним викликам. Окреслена мета зумовлена вирішенням таких завдань: визначити поняття та функціональне призначення статуту територіальної громади; розглянути правову природу статуту; проаналізувати особливості розроблення та прийняття статутів територіальних громад; дослідити роль міжнародно-правових актів у статутній нормотворчості територіальних громад; проаналізувати законодавче забезпечення статутної нормотворчості; окреслити предмети статутного регулювання суспільних відносин у сфері муніципального управління; розглянути стан статутної нормотворчості громад в умовах децентралізації; визначити вплив війни на участь жителів громад в муніципальному управлінні; дослідити досвід статутної нормотворчості Луцької міської територіальної громади.

Матеріалом дослідження є нормативно-правові акти локального і національного рівня, норми міжнародного законодавства та рекомендації міжнародних організацій, які формують засади для статутної нормотворчості громад та муніципального управління. Питання статуту територіальних громад

у міждисциплінарному аспекті цікавлять не лише дослідників у галузі публічного управління, а й права, політології, тому у роботі взято до уваги наукові праці О. Батанова, В. Барвіненка, Ю. Бардачова, О. Бойко, В. Гончаренка, І. Ідесіс, Ю. Камардіної, А. Кісловського, В. Кожуріної, Д. Коротенка, М. Крутько, Ю. Лукашевського, Б. Михальчука, О. Ольшанського, О. Попрошаєвої, О. Роговенко, Д. Рубан, І. Сазонця, О. Стемковської, М. Шаульського, А. Шевченко, І. Шумляєвої, О. Харитонюк та ін. Також використовувалися дані «Реєстру статутів» Єдиного реєстру громадських формувань, соціологічні дослідження та аналітичні матеріали, напрацьовані Комітетом Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування, Київським міжнародним інститутом соціології, Проектом Ради Європи «Зміцнення громадської участі у демократичному процесі прийняття рішень в Україні», Центром політико-правових реформ, громадськими організаціями «ОПОРА», «Єднання заради дії», програмою сприяння громадській активності «Долучайся». Крім того, під час проходження практики з написанням кваліфікаційної роботи вивчалися матеріали Луцької міської ради.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Результати дослідження можуть бути використані для: визначення напрямків підвищення участі громадян у процесах місцевого самоврядування через механізми, закріплені в статуті; розробки рекомендацій щодо розробки та прийняття статутів територіальних громад, що сприятиме ефективному управлінню на місцевому рівні; підвищення рівня обізнаності представників органів місцевого самоврядування та громадськості щодо ролі та значення статуту територіальної громади; оновлення Статуту Луцької міської територіальної громади.

Апробація результатів дослідження. Окремі положення та висновки роботи було апробовано на міжнародній науково-практичній конференції «Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього» у Навчально-науковому інституті публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка 24 квітня 2024 року (вихідні дані тез).

РОЗДІЛ 1

СТАТУТ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

1.1. Поняття статуту територіальної громади та його функціональне призначення

В Україні наразі відсутнє чітке нормативне визначення терміна «статут територіальної громади», проте статус цього нормативного документа був закріплений законодавцем у статті 19 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3], де він виділяється серед інших актів представницьких органів місцевого самоврядування. Частина перша статті 19 цього Закону передбачає можливість прийняття статуту територіальної громади села, селища або міста представницьким органом місцевого самоврядування, підкреслюючи необхідність «врахування історичних, національно-культурних, соціально-економічних та інших особливостей місцевого самоврядування». З огляду на зазначене, науковці пропонують свої напрацювання з цього питання.

Так, у понятійно-термінологічному словнику «Міське самоврядування», створеному фахівцями у сфері державного управління, надано таке визначення: «статут територіальної громади — акт нормативного характеру, що ухвалюється представницьким органом місцевого самоврядування, регулює особливості здійснення місцевого самоврядування на території відповідної громади і віддзеркалює характерні риси взаємовідносин всередині територіальної спільноти. Головним його завданням є надати мешканцям можливості фахово реалізовувати потреби щодо участі в благоустрої власного життя та описати їх обов'язки й обмеження щодо цього» [4, с. 128].

Натомість дослідниця І. Ідесіс пропонує таке визначення: «статут територіальної громади міста – це підзаконний нормативно-правовий акт, що ухвалюється міською радою для врахування історичних, національно-культурних, соціально-економічних та інших особливостей міського

самоврядування й регламентації колективної участі членів територіальної громади у його здійсненні» [5, с. 57]. У цьому визначенні акцентовано увагу на суб'єкті ухвалення статуту, важливості врахування специфіки міського самоврядування, а також на необхідності залучення населення до участі у здійсненні місцевого самоврядування. На думку В. Барвіненка це визначення також підходить для статутів територіальних громад інших населених пунктів. Тоді статут територіальної громади слід розглядати як «підзаконний нормативно-правовий акт, що ухвалюється місцевою радою з метою врахування історичних, національно-культурних, соціально-економічних та інших особливостей місцевого самоврядування й регламентації колективної участі членів територіальної громади у його здійсненні» [6, с. 332].

А. Шевченко зазначає, що «статут є документом нормативно-процедурного характеру, який віддзеркалює характерні риси взаємовідносин всередині територіальної спільноти. Через призму цього визначення вже стає очевидним «дуалістичність» змісту поняття статут: з одного боку як документа, що належить до сфери правових відносин, а з другого як сукупності соціально-політичних і економіко-господарських взаємин між суб'єктами територіальної громади» [7, с. 138]. Однак це визначення є занадто широким та абстрактним, може охоплювати велику кількість документів, не лише статут.

А. Кісловський наводить таке визначення статуту територіальної громади міста: «кодифікований нормативно-правовий акт установчо-муніципального характеру, який приймається міською радою та закріплює порядок створення та функціонування органів міського самоврядування, процедури застосування форм безпосередньої демократії, інші не врегламентовані на загальнодержавному рівні положення про міське самоврядування. Статут територіальної громади міста приймається з метою забезпечення комплексного регулювання міського самоврядування» [8, с. 81]. Це визначення стосується виключно статутів міст і не враховує реформу децентралізації, в рамках якої сформовані територіальні громади приймають статути громад, а не окремих населених пунктів.

Статут територіальної громади виконує низку функцій, які відображають характер його впливу на суспільні відносини. Ці функції мають як регуляторний, так і реформаторський характер. Регуляторна складова полягає в узгодженості дій усіх структур, залучених до життя громад, завдяки якій кожна з них активно допомагає жителям у вирішенні нагальних соціальних питань. Реформаторський аспект полягає в забезпеченні балансу інтересів усіх учасників процесу самоврядування, сприянні ефективному та сталому розвитку територій, а також у забезпеченні самостійності та прозорості діяльності органів місцевого самоврядування [9, с. 146].

На думку Ю. Камардіної статут територіальної громади виконує такі основні функції: «установча, організаторська, представницька, ідеологічна, юридична, виховна, правозахисна, централізація права» [10, с. 53].

Хоч дослідниця не зазначає, що має на увазі, однак можна надати таку характеристику функцій: установча – визначення правового статусу громади, основ організації та діяльності місцевого самоврядування на рівні громади; організаторська – сприяння організації функціонування органів місцевого самоврядування; представницька – визначення механізмів представництва інтересів громади, передбачення інструментів локальної демократії, залучення членів громади у вирішенні справ місцевого значення; юридична – статут є нормативно-правовим актом, що встановлює правові норми; правозахисна – статут може включати механізми, що забезпечують права членів громади; централізація права – зведення в основний нормативний акт громади основних питань, принципів, які регулюють життя громади з метою забезпечення системності та стабільності правового регулювання. Виховна функція може бути інтерпретована як така, що має на меті формування правосвідомості громади. Однак статут не виконує цю функцію безпосередньо, виховання може відбуватися через впровадження цінностей демократії та самоврядування. Тому доцільність цієї функції може бути предметом обговорення. Досить сумнівною виглядає ідеологічна функція, оскільки демократична держава України передбачає ідеологічну багатоманітність, політичний плюралізм та свободу

вираження поглядів, тому статут не повинен нав'язувати певну ідеологію, оскільки це суперечить демократичному врядуванню.

А. Кісловський зазначає, що до функцій статуту громади можна віднести: «легітимну – визначення легітимності громади та її суб'єктів; управлінську – визначення умов для ефективного управління; регуляторну – встановлення загальних норм регулювання взаємин між суб'єктами громади; правотворчу – уточнення правового поля діяльності суб'єктів громади; інноваційну – забезпечення динаміки розвитку міста відповідно до стратегічного плану, закріплення механізмів інноваційних процесів; реформаторську – створення передумов для реформування життя громади; правозахисну – визначення прав, свобод та обов'язків суб'єктів громади, гарантій, відповідальності та способів їхнього захисту; етичну – визначення норм та правил взаємин суб'єктів громади» [8, с. 137]. Не викликає сумнівів щодо включення у перелік реформаторської, правозахисної, інноваційної, управлінської та регуляторної функцій. Що стосується легітимної функції, то доречніше говорити про установчу функцію статуту як основного нормативного акту територіальної громади. Надання статуту правотворчої функції є надмірним, оскільки це його пряме призначення. Найбільш спірною є етична функція, оскільки включення норм моралі вказує на надання цим нормам юридичної сили, перетворюючи їх на правові, а також на практиці не знаходить широкого застосування.

Статут громади є важливим інструментом для інформування мешканців громади про їхні права та можливості в рамках місцевого самоврядування. Систематизація положень статуту сприяє підвищенню правової обізнаності громади щодо питань місцевого самоврядування, оскільки важливе місце у статуті громади займають положення участі членів громади у здійсненні місцевого самоврядування. Тому варто додати і інформаційну функцію.

Статути територіальних громад регулюють організацію та функціонування місцевого самоврядування в межах відповідної території. З огляду на положення Конституції України [11] та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3], статути встановлюють порядок організації та

діяльності органів місцевого самоврядування. У цьому контексті вони визначають рамки адміністративної діяльності органів самоврядування на рівні громади. «Крім того, на державному рівні фрагментарно врегламентовані процедури, які роблять можливими застосування форм прямої демократії на місцевому рівні – і без відповідних положень статутів територіальних громад майже неможливо провести загальні збори громадян за місцем проживання тощо» [11, с. 306–307].

Завданнями статуту територіальної громади є: «а) виявлення та усунення прогалин у правовому регулюванні місцевого самоврядування; б) врахування історичних, культурних та інших особливостей територіальної громади; в) реалізація конституційних принципів місцевого самоврядування у житті територіальної громади» [8, с. 209].

Основною метою статуту є створення такої моделі управління, усередині якої мешканці територіальних громад можуть самостійно здійснювати свої повноваження, спираючись на спільні інтереси та фактичні матеріально-фінансові ресурси. «Йдеться про створення такої збалансованої системи управління, у якій найбільше самоврядності і найменше директив і контролю "згори"» [9, с. 146]. Важливість статутів територіальних громад підкреслюється тим фактом, що без них неможлива ефективна реалізація принципів місцевого самоврядування та забезпечення прав громадян на місцевому рівні.

1.2. Правова природа статуту територіальної громади

Розширення повноважень органів місцевого самоврядування в результаті децентралізації спричинило необхідність активізації їхньої нормотворчої діяльності для забезпечення ефективного управління територіальними громадами. Акти, що приймаються органами місцевого самоврядування, є важливим інструментом для реалізації цих повноважень та забезпечення ефективного функціонування громад.

Юридична природа нормативних актів місцевого самоврядування визначає їх як підзаконні акти, які, поряд із загальними рисами останніх, мають і специфічні характеристики, «зумовлені конституційною природою місцевого самоврядування» [14, с. 42]. Зокрема, В. Барвіненко до них відносить: територіальний характер; підзаконний характер; різноманітна форма вираження [12, с. 304–305]. Ю. Кириченко виокремлює такі особливості актів: «метою прийняття нормативних актів є вирішення питань місцевого значення; обмежена сфера дії таких актів територією та колом осіб; ієрархічність нормативних актів органів місцевого самоврядування; особлива процедура скасування цих норм» [14, с. 42].

Як зазначає І. Шумляєва «особливі інтегративні властивості статуту територіальної громади якісно відрізняють їх від інших актів локальної нормотворчості у сфері місцевого самоврядування, оскільки їх форма дозволяє закріпити організаційно-правові, політичні, фінансові та інші основи функціонування територіальної громади, визначаючи її публічний статус у якості суб'єкта місцевого самоврядування» [13, с. 250].

На думку А. Шевченко статут громади як підзаконний акт «має вольовий характер, містить у собі ознаки владності, загальнообов'язковості, конституційності, законності, ефективності та здатності оптимально виражати інтереси територіальних громад, компетентності відповідного суб'єкта при прийнятті (виданні) цього акту, доцільності» [7, с. 140].

Воля територіальної громади виражається як безпосередньо (коли статут ухвалений на референдумі), або опосередковано (у випадку прийняття місцевими радами), коли статут приймається від імені та в інтересах місцевих жителів.

Статут громади як управлінський акт місцевого самоврядування має характер директивного та обов'язкового документа з публічно-владними ознаками.

Публічність (публічна владність) тісно пов'язана з характером правовідносин, що виникають у сфері місцевого самоврядування. Основними

цілями більшості учасників правовідносин у цій сфері є реалізація публічно-владних повноважень, вирішення питань місцевого значення або участь у їх вирішенні, а також здійснення «владно-регулятивного впливу на функціонування системи місцевого самоврядування» [7, с. 141].

Конституційність статутів територіальних громад визначається не лише їх відповідністю Конституції України, а й за здатністю місцевого самоврядування бути конституційною формою управління на території, що підпадає під юрисдикцію відповідної громади, а також реальністю правових норм, закріплених у статуті. «У силу своєї конституційності, публічна влада територіальних громад забезпечена державними засобами і методами, у тому числі і методами переконання і примусу» [7, с. 142].

Законність статуту передбачає, щоб у правовому акті, прийнятому органом чи посадовою особою місцевого самоврядування, була визначена мета, яка не суперечить законодавству і відображає інтереси громади. Засоби для її досягнення реалізуються за допомогою способів, встановлених законом.

Ефективність статуту територіальної громади полягає в одержанні реальних ресурсів, самостійності і здатності вирішувати проблеми місцевого значення, розробці стратегій і програм розвитку громади.

Ключовими аспектами правової природи статуту територіальних громад є компетентність суб'єктів, які його ухвалюють, та соціальність самих статутів, що накладає нові вимоги на нормотворчість. Важливою є також обізнаність органів влади про місцеві реалії і можливість швидко реагувати на виклики. Статут має сприяти формуванню сприятливих умов життя, підвищенню авторитету місцевої влади, соціальної інформованості, розвитку муніципальної культури. Головним є не просто формальна наявність статуту, а його доцільність, зрозумілість, обґрунтованість у системі місцевого самоврядування, тому важливою ознакою статуту є його самодостатність.

А. Кісловський визначає такі ознаки статуту, які визначають його правову природу: установчо-муніципальний характер – є основним документом, який визначає структуру та функції місцевого самоврядування на рівні громади;

прийняття на місцевому рівні – приймається безпосередньо органом місцевого самоврядування (радою) і може бути змінений за її рішенням; кодифікований характер – є систематизованим збірником норм, що регулюють різноманітні аспекти життя громади [8, с. 107].

Ще одна особливість статуту серед актів місцевого самоврядування, на яку звертає І. Ідесіс – це єдиний акт місцевого самоврядування, який підлягає державній реєстрації [15, с. 398].

Думки науковців, чи можна вважати статут громади місцевою конституцією розходяться. В. Барвіненко зазначає, що «статути територіальних громад у цілому містять значну кількість норм, що визначають правила публічного управління на місцевому рівні, а тому їх часто іменують місцевими конституціями» [8, с. 307]. А. Шевченко називає статут громади «своєрідною комунальною конституцією» [7, с. 147].

Слід погодитись з позицією І. Ідесіс, яка звертає увагу, що в умовах сучасних європейських муніципальних стандартів, навряд чи можливо вважати статути територіальних громад міст «конституціями територіальних громад». «Більшість формальних ознак статутів територіальних громад міст не збігається з формальними ознаками Основного закону, зокрема обов'язковість наявності, необхідність державної реєстрації, найвища юридична сила та здатність виступати фундаментом для подальшої нормотворчості, пряма дія, стабільність» [5, с. 57–58].

Окрім властивості «вищої юридичної сили», конституціям притаманна ще одна характеристика – їхні положення служать основою для нормотворчості. Конституція часто розглядається як фундамент законотворчості, що є синонімічним поняттям «вища юридична сила». У Конституції України багато статей містять відсильні положення, наприклад, у Розділі XI «Місьцеве самоврядування» зазначено, що «статус голів, депутатів і виконавчих органів ради та їхні повноваження, порядок утворення, реорганізації та ліквідації визначаються законом» (частина четверта статті 141) [11]. Однак наразі сучасні статути територіальних громад навряд чи можна вважати основою для

нормотворчості. Проте цей підхід має перспективу і може реалізуватися на наступних етапах муніципальної реформи.

Серед науковців, які займаються питаннями місцевого самоврядування, існує думка про те, що статут територіальної громади має найвищу юридичну силу серед актів місцевого самоврядування. Це пояснюється його установчим і всеохоплюючим характером. Так, В. Барвіненко вважає, що в «Україні акти органів місцевого самоврядування входять до системи, що має ієрархічну структуру, де одні акти можуть мати більш високу юридичну силу, ніж інші. Найвищу юридичну силу у цій системі мають статути територіальних громад» [8, с. 307]. А. Шевченко пише про «вищу юридичну силу щодо інших локальних актів, які приймаються безпосередньо територіальною громадою або в системі органів та посадових осіб місцевого самоврядування» [7, с. 147]. Дотримується цієї позиції О. Ольшанський [16, с. 50], О. Роговенко [17, с. 254–255],

О. Батанов вказує, що у вищій юридичній силі статуту «проявляється узгоджувально-інтеграційна та орієнтаційно-координаційна цінність муніципальної статутної нормотворчості, тобто здатність оптимізувати систему локального нормативно-правового регулювання місцевого самоврядування в межах юрисдикції конкретної територіальної громади, вказувати шляхи розв'язання можливих колізій муніципального правозастосування» [18, с. 23].

Водночас І. Шумляєва зазначає, що «статут територіальної громади і рішення, прийняті на місцевому референдумі є актами вищої юридичної сили серед тих, які прийняті органами місцевого самоврядування». Вона пропонує закріпити норму, що акти органів місцевого самоврядування не можуть суперечити статуту територіальної громади, що надасть суб'єктам місцевого самоврядування можливість вибору зі різних варіантів поведінки в процесі нормотворчості, за умови дотримання статуту. Результатом стане інтеграція статутних норм у публічну місцеву політику, що забезпечить реалізацію громадянами права на місцеве самоврядування та закріплених у статуті прав, які можуть здійснюватися безпосередньо і через норми інших актів місцевого самоврядування [13, с. 251].

Ю. Камардіна теж вважає, що статут має «вищу юридичну силу в системі муніципальних правових актів». Свою думку вона пояснює, що цей нормативно-правовий акт відображає публічно-владний зміст місцевого самоврядування як форми народовладдя на найближчому до населення рівні. Він одночасно визначає та закріплює структуру і організацію всіх інститутів самоврядування в межах конкретної територіальної громади, враховуючи їх взаємозв'язок і єдність. Тому статут громади є основоположним правовим актом, який встановлює принципи та структуру організації місцевого самоврядування в територіальній громаді, деталізує правові, економічні та фінансові основи місцевого самоврядування, які є необхідними для ефективного її розвитку [10, с. 53].

Не погоджується з цією думкою І. Ідесіс, яка пише, що юридична сила статуту «аналогічна юридичній силі інших актів міських рад» [5, с. 55]. Підтримує цю думку і А. Кісловський, зазначаючи «статуту територіальної громади міста притаманна така сама юридична сила, як і іншим рішенням міських рад» [8, с. 108].

З огляду на те, що ні Конституція України, ні Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інші нормативні акти не містять положень про юридичну силу статутів територіальних громад, думки цих науковців заслуговують на увагу. Крім того, Закон України «Про правотворчу діяльність» [19] хоч і не введений в дію, але встановлює, що всі нормативно-правові акти місцевого самоврядування мають однакову юридичну силу.

1.3. Особливості розроблення та прийняття статуту територіальної громади

Процес муніципальної правотворчості з позиції процесу розробки та прийняття правових актів на рівні місцевого самоврядування, у тому числі і статуту громади, можна розглядати у певній логічній, типовій послідовності, стадіях. О. Роговенко пропонує такі стадії муніципальної

правотворчості, які можуть застосовуватися і до розробки та прийняття статуту [17, с. 243]:

1. Підготовча стадія, на якій починається обговорення необхідності створення нормативно-правового акту або внесення змін до чинного. Це може бути ініціатива органу місцевого самоврядування, громадських організацій, місцевих жителів або інших зацікавлених сторін.

2. Розробка проєкту нормативно-правового акту. На цій стадії відбувається перетворення від концепції акта до конкретного проєкту. При чому розробка концепції, що включає структуру статуту, є обов'язковою стадією правотворчої діяльності.

3. Громадські консультації, на яких представники громади, зацікавлені сторони, експерти можуть надати пропозиції до проєкту акта. Це сприяє врахуванню різних точок зору та забезпеченню підтримки з боку широкої аудиторії.

4. Прийняття рішення. На цій стадії орган місцевого самоврядування приймає рішення про прийняття, відхилення або зміни проєкту акта, що може відбуватися шляхом голосування, дискусії та обговорення.

5. Офіційна публікація муніципального правового акта.

6. Введення акта в дію. Встановлюється дата, з якої акт починає діяти. Це часто супроводжується періодом підготовки до його реалізації.

7. Виконання акта. Орган місцевого самоврядування забезпечує здійсненню контролю за дотриманням норм акта та його впливом на територіальну громаду.

8. У разі необхідності – зміна акту або доповнення з врахуванням оцінки його його ефективності та потреб громади.

I. Гаращук виокремлює такі стадії нормотворчої діяльності місцевого самоврядування: «1) ініціювання необхідності розроблення і прийняття нормативно-правового акта; 2) підготовка і обговорення проєкту нормативно-правового акта; 3) попередній розгляд проєкту акта

постійними комісіями і обговорення проєкту на пленарному засіданні; 4) прийняття нормативно-правового акта; 5) реєстрація, опублікування нормативно-правового акта та надання йому чинності» [20, с. 399].

Процес розробки статуту територіальної громади можна структурувати за пропозицією А. Кісловського на два етапи, кожен з яких включає певні стадії:

1. Розробка статутів територіальних громад, у тому числі: розробка концепції статуту територіальної громади; підготовка проєкту статуту територіальної громади; подання проєкту статуту до місцевої ради ініціатором правотворчої діяльності.

2. Прийняття статутів територіальних громад, у тому числі: обговорення та розгляд проєкту статуту; прийняття статуту місцевою радою; державна реєстрація статуту територіальної громади; оприлюднення статуту територіальної громади.

Водночас науковець вважає недоцільним включати до числа стадій розробки статутів територіальних громад такої стадії як обґрунтування необхідності наявності статуту з огляду на його важливе місце у системі локальних нормативно-правових актів та його характерні риси [8, с. 105].

Статут громади дійсно має велике значення, але, на жаль, він «не увійшов до групи імперативних муніципальних актів територіальної одиниці, в межах якої здійснюється місцеве самоврядування» [13, с. 251]. Тому наразі слід не оминати цю стадію, оскільки багато громад ще не прийняли статуту.

Чинне законодавство не містить чітко визначеного ініціатора розробки проєкту статуту територіальної громади. На практиці суб'єкти права внесення питань на розгляд місцевої ради зазначаються у регламентах рад. Це можуть члени територіальної громади, депутати, відповідний голова.

Розглядаючи концепцію проєкту статуту, слід зазначити, що вона відіграє ключову роль у структуруванні цього процесу, оскільки визначає основні цілі та напрямки розробки цього документа. Концепція проєкту

статуту – це «модельний, зразковий акт, у якому у найбільш загальному, системному та концентрованому вигляді викладені принципи та положення про напрямки, завдання, мету, цілі, функції, засоби, способи, методи, об'єкти, суб'єктів, майбутні механізми реалізації» статуту [21, с. 26]. До основних структурних елементів концепцій статутів територіальних громад слід віднести мету, завдання та структуру статуту [8, с. 142].

Проте концепція проєкту статуту не може повністю замінити сам проєкт, оскільки вона не містить остаточного тексту акта, а лише відповідає на питання про його призначення та основні характеристики. Якість концепції визначає якість подальшого проєкту нормативно-правового акта.

Концепції статутів територіальних громад можна класифікувати за різними ознаками: «а) за суб'єктом підготовки (авторсько-особисті та колективні); б) за змістовно-кількісним спрямуванням (моноспрямовані та конкуруючі); в) за суб'єктом, який ініціював розробку концепції (створені за ініціативою органів публічної влади чи посадових осіб, та створені за ініціативою інститутів та членів громадянського суспільства)» [8, с. 142].

А. Кісловський пропонує супроводжувати концепції статутів територіальних громад «пояснювальними записками, до яких включити положення про: а) робочу групу, що розробляє концепцію; б) фахівців, яких планується залучити до розроблення проєкту статуту; в) напрями та строки розробки проєкту статуту; г) політичні, економічні, соціальні, інші наслідки прийняття статуту; д) ті акти органів місцевого самоврядування, які потребуватимуть змін та доповнень у зв'язку з прийняттям статуту, а також ті акти, які необхідно буде прийняти; е) особливості дії статуту у просторі, у часі, за колом осіб» [8, с. 217].

Відповідно до пункту 48 статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» питання затвердження статуту територіальної громади вирішуються виключно на пленарних засіданнях сільської,

селищної, міської ради [3]. У зв'язку з цим І. Ідесіс піднімає питання про доцільність прийняття статутів територіальних громад через референдуми. Ідея затвердження статуту громади на місцевому референдумі потребує перегляду спеціального законодавства. Статут територіальної громади є об'ємним кодифікованим документом, що ускладнює можливість його прийняття через референдум. Таким чином, прийняття статуту місцевою радою як представницьким органом місцевого самоврядування є найбільш ефективним варіантом на відміну від місцевого референдуму чи прийняття у змішаному порядку за участю як місцевої ради, так і міського референдуму [22, с. 397].

Питання про необхідність державної реєстрації статутів територіальних громад є дискусійним серед науковців. Наприклад, М. Шаульський пропонує розглядати статут територіальної громади як аналог установчих документів юридичних осіб. За його думкою, це обґрунтовує необхідність державної реєстрації статуту та його перевірки на відповідність Конституції України аналогічно до процедури реєстрації юридичних осіб [23, с. 25].

Протилежну точку зору відстоює І. Ідесіс, яка обґрунтовує необхідність скасування державної реєстрації статутів територіальних громад. Вона вказує, що акти органів місцевого самоврядування ніколи не підлягали реєстрації, ця практика стосується тільки актів органів державної влади. До статутів можна застосувати положення частини другої статті 144 Конституції України [11] відповідно до якої «рішення органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України зупиняються у встановленому законом порядку з одночасним зверненням до суду» [22, с. 398]. Підтримує цю думку і А. Кісловський [8, с. 204].

Відсутність спеціальних норм щодо набуття чинності статутами вказує на те, що до них застосовується загальне правило, передбачене частиною 5 статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», відповідно до якого вони набувають чинності з дня їх офіційного

оприлюднення [3].

Висновки до розділу 1

З врахуванням визначень дослідників на сучасному етапі реформи децентралізації можна дати таку дефініцію. Статут територіальної громади – це кодифікований нормативно-правовий акт, який затверджується сільською, селищною або міською радою та встановлює порядок створення та функціонування органів місцевого самоврядування, процедури здійснення форм безпосередньої демократії, а також регулює інші аспекти місцевого самоврядування, які не охоплені загальнодержавним законодавством, з метою комплексного регулювання життєдіяльності територіальної громади.

Основні функції статуту територіальної громади: установча, організаторська, представницька, юридична, регуляторна, інноваційна, реформаторська, правозахисна, інформаційна.

Статут громади формує основи для адміністративної діяльності на рівні громади, створює необхідні умови для демократичного управління й залучення громадян до процесів ухвалення рішень, а також допомагає уникнути правових прогалин в регулюванні місцевого самоврядування, враховуючи специфічні історичні та культурні особливості кожної громади.

Статути територіальних громад не можуть вважатися місцевими конституціями та не мають вищої юридичної сили в системі нормативно-правових актів місцевого самоврядування. Хоча статути виконують важливу роль у забезпеченні функціонування місцевого самоврядування, їхня природа є підзаконною.

Пропозиція щодо структурування процесу статутної правотворчості на два етапи – розробку та прийняття статуту – є досить вдалою, проте її слід доповнити підготовчою стадією. Концепція статуту відіграє ключову роль у цьому процесі, визначаючи мету, завдання, структуру майбутнього документа.

Статути мають приймати місцеві ради як представницькі органи. Слід відзначити недоречність прийняття статутів на референдумах, а також

необхідність їх державної реєстрації.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД СТАТУТНОЇ НОРМОТВОРЧОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

2.1. Міжнародно-правові акти в статутному регулюванні територіальних громад

Вивчення явища статутного регулювання місцевого самоврядування в Україні неможливе без врахування загальноєвропейського та світового контексту. Основним політико-правовим документом, що визначає європейські стандарти місцевого самоврядування, є Європейська хартія місцевого самоврядування [24]. Деякі принципи цієї Хартії стосуються регулювання специфіки діяльності територіальних громад та їх управлінських структур [25, с. 92]. Концепція місцевого самоврядування, викладена в Хартії, має суттєве теоретичне та методологічне значення, оскільки окреслює ключові принципи та інституційні форми участі громадян у реалізації місцевої демократії та громадської участі [26, с. 112].

У преамбулі Хартії наголошується, що право громадян на участь в управлінні державними справами є одним з основних демократичних принципів, визнаних усіма державами-членами Ради Європи, і що це право реалізується найбезпосередніше на місцевому рівні [17, с. 262]. Відповідно до статті 3 Хартія визначає місцеве самоврядування як право та можливість органів місцевого самоврядування здійснювати регулювання та управління частиною публічних справ в інтересах місцевого населення. Ця ж стаття також підкреслює можливість організації управлінських процесів як через колегіальні органи та збори, так і через форми безпосередньої участі громадян відповідно до процедур, встановлених національним законодавством [24]. Під час ратифікації Хартії Україна не внесла жодних застережень [26, с. 109].

Пов'язаним із Європейською хартією місцевого самоврядування є й

інший документ – Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах місцевого органу влади. Цей документ визначає принципи, що лежать в основі забезпечення участі громадян у місцевому самоврядуванні, підкреслює, що право на участь у справах місцевого органу влади передбачає можливість вживати дієвих заходів для визначення або впливу на виконання повноважень і обов'язків місцевої влади. Крім того, у протоколі наголошується, що під час розробки законодавства у сфері демократії участі важливо дотримуватися принципу недискримінації щодо всіх осіб чи груп осіб. Це досягається шляхом проведення широких консультацій та організації спільних заходів, які залучають певні категорії населення до процесу вирішення місцевих проблем [27].

Новий етап євроінтеграції України надає додаткового значення рекомендаціям Ради Європи щодо посилення громадської участі в місцевому самоврядуванні. У цьому контексті слід згадати Рекомендацію Rec(2001)19 Комітету міністрів Ради Європи «Про участь громадян у місцевому публічному житті» [28] та Рекомендацію CM/Rec(2018)4 Комітету міністрів державам-членам щодо участі громадян у місцевому публічному житті [29]. Принципи місцевої політики демократичної участі, згідно з вказаними документами, акцентують увагу на розробці та оновленні політик стосовно участі громадян, заохочують органи місцевого самоврядування впроваджувати ці принципи, а також створюють умови для розвитку громадянської свідомості. Прийняті з інтервалом у 17 років Рекомендації відображають основні акценти політики демократичної участі, що були актуальні у відповідні періоди [30, с. 108].

У Рекомендації Rec(2001)19 урядам держав-членів РЄ рекомендовано «сформувати політику із залученням органів місцевої влади – а якщо потрібно, то й регіональної – спрямовану на заохочення участі громадян у місцевому публічному житті на основі принципів Європейської хартії місцевого самоврядування» (ст. 1) [28].

Рекомендація CM/Rec(2018)4 [29] в певному сенсі розширює та оновлює попередню версію базових принципів. Вона підкреслює важливість

використання переваг культурного різноманіття та інклюзивності суспільств для стимулювання участі всіх у публічному житті своїх громад. Згідно з цими Рекомендаціями, важливим інструментом для підвищення громадянської участі є підтримка розвитку громадських організацій та асоціацій. Вказана рекомендація акцентує увагу на необхідності існування стабільного зв'язку між особою та її громадою, що, в свою чергу, є основною характеристикою приналежності до територіальної громади відповідно до зазначених вище документів [17, с. 264].

Керівними принципами щодо громадськості у процесі прийняття політичних рішень CM(2017)83-final, прийняті Комітетом міністрів, є такі основні положення: взаємоповага між усіма учасниками, що слугує підґрунтям для чесної взаємодії та довіри; повага до позицій органів влади, відповідальних за ухвалення рішень; відкритість, прозорість і підзвітність; недискримінація та інклюзивність; гендерна рівність та рівне представництво всіх груп, включаючи особи з особливими потребами, такі як молодь, люди похилого віку, особи з інвалідністю та меншини; забезпечення доступності через використання зрозумілої мови та належних засобів участі [31]. Вказані принципи спрямовані на те, щоб якомога більше жителів громад могли брати участь в управлінні місцевими справами [17, с. 264].

У Рекомендації CM/Rec(2022)6 [32] підкреслюється, що молодіжний громадянський простір має стати важливою частиною демократичного суспільства, тому зусилля спрямовані на посилення участі молоді в демократичному житті шляхом забезпечення їх доступу до взаємодії з державними органами. Значні можливості в цьому напрямку відкриває використання цифрових технологій, що дозволяє молоді з різних регіонів не лише ознайомлюватись з теорією та кращими практиками демократії, але й розвивати демократичні навички через активну участь [30, с. 109].

У Рекомендації CM/Rec(2023)6 [31] про дорадчу демократію зазначено, що «практики учасницької демократії, які включають дорадчу демократію, все частіше використовуються в державах-членах Європейського Союзу і

доповнюють представницьку демократію». Такі форми участі «можуть розширити можливості для громадян робити власний внесок у розробку політик та формування законодавства».

Також варто зазначити Стратегію інновацій та доброго врядування на місцевому рівні, затверджену Комітетом міністрів Ради Європи, яка включає 12 принципів доброго демократичного управління, серед яких принципи участі та представництва. У документі зазначається, що належне управління стало модельним підходом для реалізації справжньої ефективності демократії, захисту прав людини та верховенства права. Стратегія містить дванадцять принципів, які охоплюють ключові аспекти, такі як верховенство права, захист прав людини та демократія. Ці принципи включають елементи відкритості і прозорості, підзвітності та здатності до реагування [26, с. 98].

Вагомим міжнародним документом є Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 [34], яка встановлює гарантії для населення в сфері громадянських та політичних прав і свобод, соціальних прав, а також сприяє підвищенню життєвого рівня та соціального добробуту [35, с. 23].

Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному, без статусу конвенції, ухвалена Конгресом місцевих і регіональних органів влади Європи у 2003 році у вигляді додатку до Резолюції 128, не лише проголошує важливість цієї участі, але й закликає до створення інституційних механізмів, таких як молодіжні ради, молодіжні парламенти чи молодіжні форуми. Відповідна структура може бути сформована через вибори, призначення від молодіжних організацій та/або на основі добровільної участі. Причому «її склад повинен відображати соціальну структуру громади» [36].

Європейську хартію рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад розроблено у рамках проекту Ради європейських муніципалітетів і регіонів [37]. Впровадження Хартії сприяє інтеграції гендерного мейнстримінгу на місцевому рівні, сприяє досягненню гендерного паритету в усіх сферах соціального життя. Наразі лише 6% територіальних громад приєдналися до цієї хартії [38, с. 452].

Оновлена та осучаснена Європейська хартія міст II – Маніфест нової

урбаністики прийнята у вигляді додатку до Резолюції 269 (2008) під час пленарної сесії Конгресу місцевих та регіональних влад [39]. Особливо важливою є положення Хартії щодо зв'язку між містами та розвитком демократії, що базується на участі (стаття 11), а також впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (стаття 31).

Слід звернути увагу також на Конвенцію про участь іноземців у суспільному житті на місцевому рівні [40], яку Україна ще не ратифікувала. Цей документ сприяє швидшій інтеграції іноземців, які легально знаходяться на території іншої країни, у суспільне життя територіальної громади [41, с. 66].

Завдяки розвитку системи нормативно-правового регулювання місцевого самоврядування та впровадженню міжнародних стандартів, територіальні громади отримали ширші можливості для самоврядування, зокрема через закріплення у статутах механізмів участі громадськості у прийнятті рішень. Це стимулює розвиток ініціативи та активності громадян у різних сферах життя.

2.2. Законодавче забезпечення статутної нормотворчості територіальних громад

Нормативно-правову базу статутної нормотворчості територіальних громад становить насамперед Конституція України [11], у якій хоча й немає безпосередньої згадки про статути, але фактично закріплена можливість їх прийняття у вигляді права територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення. Стаття 140 передбачає можливість територіальної громади здійснювати місцеве самоврядування як через органи місцевого самоврядування, так і безпосередньо. Норми статті 24 Основного Закону гарантують рівні конституційні права та свободи, а відповідно до статті 5 єдиним джерелом влади є народ, який здійснює владу як безпосередньо, так і через органи державної влади та місцевого самоврядування. Вказані вище правові основи створюють необхідні умови для формування та розвитку територіальних громад, особливо у контексті ухвалення статутів громад.

Детальніше реалізація цього права закріплена у низці статей Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3], в якому вперше в законотворчій практиці України було передбачене право регулювати життя територіальних громад не лише законами, а й власними статутами. У Законі право територіальних громад міст, сіл та селищ на прийняття власних статутів мотивується необхідністю врахування локальних історичних, національно-культурних, соціально-економічних та інших особливостей.

Чинне законодавство обмежується лише загальними згадками про цілі ухвалення статутів, при цьому не уточнюється конкретний перелік питань, які повинні в них висвітлюватися. Лише в п'яти статтях Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» прямо зазначається можливість вирішення певних питань у сфері місцевого самоврядування статутами територіальних громад. У процесі розробки Закону було порушено логіку в частині аналізованих нормативних актів, адже спочатку в тексті Закону наведені посилання на питання, які регулюються статутами територіальних громад [42, с. 125]: у частині 3 статті 8 – «порядок проведення загальних зборів громадян за місцем проживання визначається законом та статутом територіальної громади»; у частині 2 статті 9 – «порядок внесення місцевої ініціативи на розгляд ради визначається представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади з урахуванням вимог Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»; у частині 4 статті 9 – «рішення ради, прийняте з питання, внесенного на її розгляд шляхом місцевої ініціативи, обнародується в порядку, встановленому представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади»; у частині 4 статті 10 – «порядок формування та організація діяльності рад визначаються Конституцією України, цим та іншими законами, а також статутами територіальних громад»; у частині 4 статті 13 – «порядок організації громадських слухань визначається статутом територіальної громади».

І лише статтю 19 «Статут територіальної громади села, селища, міста» присвячено аналізованому документу, яка передбачає державну реєстрацію

статуту. Цей механізм детально регламентується Положенням про державну реєстрацію статутів територіальних громад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27 липня 1998 року № 1150 [43]. Реєстрація статутів територіальних громад сіл, селищ і міст (крім м. Києва) здійснюється відповідними територіальними органами Міністерства юстиції України. Що стосується Києва, то процедура реєстрації статуту територіальної громади регулюється також Законом України «Про столицю України – місто-герой Київ» [44], згідно з яким реєстрацію статуту проводить Міністерство юстиції України.

Для реєстрації статуту разом із заявою подається статут територіальної громади у двох примірниках та на електронних носіях; копія рішення представницького органу місцевого самоврядування про затвердження статуту, витяг з протоколу пленарного засідання представницького органу місцевого самоврядування щодо затвердження статуту. Подана заява про реєстрацію статуту та подані з нею документи має бути розглянута у 30-денний термін. У разі прийняття рішення про реєстрацію, видається відповідне свідоцтво.

Окремі форми участі громадян, які можуть бути передбачені у статутах громад, регулюються окремими законами: Закон України «Про органи самоорганізації населення» [45]; Закон України «Про звернення громадян» [46]; Закон України «Про публічні консультації» [47] (не набрав чинності), Закон України «Про основні засади молодіжної політики» [48] та ін.

Слід зазначити, що в Україні існує недостатня кількість правових норм, що регулюють процес розробки статутів. Невизначеність законодавця щодо предмета статуту, з одного боку, надає розробникам значну свободу у виборі, але, з іншого боку, до певної міри позбавляє їх необхідних орієнтирів. Вказане має виправити законопроект № 7283 «Про внесення змін до Закону та інших законодавчих актів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування», який з 17.05.2024 чекає на підпис Президента України [49]. Цей законопроект розширює перелік форм участі в громадах, відносить внутрішньо переміщених осіб до жителів громади, які можуть брати участь у вирішенні справ місцевого значення. Прийняття статуту стане обов'язковим для

всіх громад, а вимога про державної реєстрації статуту скасовується.

Правове закріплення форм участі в статутах громад є правом, а не обов'язком органів місцевого самоврядування. Представницькі органи можуть приймати статuti територіальних громад, у яких визначаються форми та процедури участі громадян. Вони також мають право ухвалювати рішення щодо окремих положень або політик для врегулювання процедурних аспектів громадської участі. Це може бути як локальний акт для конкретної форми участі, так і єдиний «кодекс участі», що охоплює весь спектр можливих форм, від електронних петицій до місцевих ініціатив [50, с. 60]. З одного боку, закон допускає факультативне існування місцевих статутів, а з іншого – надає саме статуту право регулювати порядок реалізації прав громади, визначених законом. Внаслідок цього місцеві ради можуть ігнорувати цю норму або затверджувати статут «у формі декларованого, а не функціонального документа» [51, с. 69–70].

Не можна оминати увагою стратегічні документи, які визначають напрямки розвитку місцевого самоврядування та громадянського суспільства в Україні. Так, указом Президента України від 07.09.2021 № 487/2021 затверджена Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства на 2021–2026 роки. Стратегічним завданням визначено «розвиток місцевої демократії та посилення гарантій участі територіальних громад у здійсненні місцевого самоврядування, зокрема, шляхом законодавчого закріплення обов'язку щодо прийняття міськими, селищними і сільськими радами статутів (змін до статутів) територіальних громад, визначення орієнтовної структури статуту територіальної громади та основного переліку питань, що повинні ним регулюватися», а також шляхом «розширення кола осіб, які можуть брати участь у вирішенні питань місцевого значення через інструменти місцевої демократії; удосконалення законодавчого регулювання загальних зборів (конференцій), місцевих ініціатив, громадських слухань, порядку публічного звітування депутатами та посадовими особами місцевого

самоврядування, процедури подання та розгляду електронних петицій, впровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення механізмів місцевої демократії та доступних форматів для осіб з інвалідністю» [51].

26 березня 2024 року розпорядженням № 270-р Кабінетом Міністрів України було затверджено план заходів з реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2024–2027 роки [2]. Цей план передбачає «створення умов для залучення жителів до прийняття управлінських рішень на місцях, розвиток форм прямого народовладдя», у тому числі «супроводження у Верховній Раді України проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших законодавчих актів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування», «розроблення та оприлюднення методичних рекомендацій щодо сприяння залученню жителів до вирішення питань місцевого значення, розвитку форм місцевої демократії».

Таким чином, нормативно-правові акти, що регулюють процес статутної правотворчості, створюють необхідні умови для становлення та розвитку місцевого самоврядування, а також вирішують ключові питання громадської участі та взаємодії між владою і суспільством. Водночас є цілком очевидною потреба в прийнятті (удосконаленні, оновленні) законодавчих норм, які б забезпечували ефективні процедури взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю.

2.3. Предмети статутного регулювання суспільних відносин у сфері муніципального управління

Чинне законодавство України визначає загальні рамки для розробки статутів територіальних громад. Як зазначалося у розділі 2.2 нормативні положення, що регламентують зміст статутів територіальних громад, містяться лише в окремих законах України.

Внутрішня структура статуту визначає його ефективність у регулюванні конкретних суспільних відносин на місцевому рівні. Структура статуту – це спосіб внутрішньої організації його тексту на окремі складові частини, що становить порядок об'єднання однорідних муніципальних статутних норм у певні комплекси – розділи або глави та послідовність їх розміщення [53, с. 103].

У лютому 2019 року Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства оприлюднило методичні рекомендації щодо розроблення статутів територіальних громад [54], в яких наведено типову модель і структуру статуту територіальної громади:

«права, обов'язки, гарантії прав жителів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення;

форми безпосередньої участі жителів громади у вирішенні питань місцевого значення;

взаємовідносини органів місцевого самоврядування з іншими суб'єктами; громадський контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб;

засади розвитку територіальної громади;

звітування органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб перед громадою».

Усунути прогалину щодо невизначеності предмета регулювання має законопроект № 7283 «Про внесення змін до Закону та інших законодавчих актів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування» [49], який перебуває на підписі у Президента України. Відповідно пропонується закріпити, що «статутом територіальної громади визначаються:

1) загальні характеристики та особливості територіальної громади, засади здійснення місцевого самоврядування на її території, символіка територіальної громади;

2) форми та порядок участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення;

3) особливості організації роботи органів місцевого самоврядування;

4) засади відносин органів та посадових осіб місцевого самоврядування з органами самоорганізації населення, об'єднаннями громадян, іншими суб'єктами;

5) форми та порядок здійснення громадського контролю за діяльністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування;

6) засади відкритості та прозорості діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування, порядок їх реалізації;

7) порядок інформування, звітування перед територіальною громадою сільського, селищного, міського голови, депутатів ради та старост;

8) вимоги до кількості підписів громадян на підтримку електронної петиції до органу місцевого самоврядування та строку збору підписів;

9) засади розвитку територіальної громади;

10) інші питання місцевого значення, що стосуються життєдіяльності територіальної громади та не суперечать закону».

При цьому викликають сумніви положення проєкту, які передбачають, що у статутах територіальних громад мають бути відображені такі питання як «засади взаємовідносин органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з органами самоорганізації населення, об'єднаннями громадян та іншими суб'єктами», «засади відкритості та прозорості діяльності органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, а також порядок їх реалізації», оскільки ці питання повинні регулюватися на законодавчому, а не на локальному підзаконному рівні [23, с. 25].

Також зазначений законопроект закріплює такі «форми участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення: 1) місцевий референдум; 2) загальні збори (конференція) жителів; 3) місцева ініціатива; 4) громадські слухання; 5) участь жителів у плануванні та розподілі коштів місцевого бюджету; 6) публічні консультації; 7) консультативно-дорадчий орган при органах та/або посадових особах місцевого самоврядування; 8) громадське оцінювання діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування; 9) інші форми участі, що не суперечать закону».

Вказаний «перелік форм народовладдя на рівні місцевого самоврядування здебільшого збігається із позиціями експертів» [55, с. 23]. Запропонований невичерпний перелік форм участі є важливим для подальшого широкого впровадження та адаптації учасницьких процесів у громадах до сучасних умов. Цей підхід відображає суть теорії учасницької та дорадчої демократії, а також сприяє виникненню нових форм участі та демократичних інновацій [50, с. 56]. Як приклад можна навести громадські асамблеї.

Законопроект передбачає, що у статуті територіальної громади мають регулюватись правила роботи місцевих рад при розгляді питань, що стосуються участі громадян у процедурах місцевої демократії. Однак відповідно до частини п'ятнадцятої статті 46 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3] порядок підготовки і розгляду питань на пленарних засіданнях, прийняття рішень ради про затвердження порядку денного сесії та з інших процедурних питань, а також порядок роботи сесії визначаються регламентом ради. На думку М. Шаульського вищезазначені положення можуть призвести до створення у статутах територіальних громад механізмів правового регулювання, які будуть паралельними тим, що вже визначені регламентами місцевих рад, що сприятиме виникненню суперечностей між положеннями локальних нормативних актів [23, с. 25]. Вважаємо, що цю неузгодженість можна вирішити шляхом внесення відповідних змін до регламенту з врахуванням особливостей статуту.

Крім наведених вище питань, у статуті громади можуть бути включені положення про «почесні звання та відзнаки громадян; місцеві свята та пам'ятні дати в житті територіальної громади; увічнення пам'яті історичних осіб та подій на території громади, вивчення історії громади в її навчальних закладах» [17, с. 260], муніципальну правотворчість [17, с. 270], земельні питання [56, с. 139], «питання щодо управління комунальною власністю територіальної громади виконавчими органами відповідної ради» [9, с. 140], «матеріальне та фінансове забезпечення, що охоплює питання фінансів, бюджету та майна громади; прикінцеві положення, які регулюють порядок прийняття і реєстрації статуту, порядок внесення змін і доповнень, дію статуту» [53, с. 109], «виборчу

систему, яка використовується при проведенні виборів у даній громаді» [57, с. 51].

При проектуванні статутів територіальних громад важливим є питання дублювання у цих статутах положень законодавства. Статут громади має бути не копією законів, а документом, який відображає особливості місцевого самоврядування та створює основу для подальшого розвитку громади. Часті зміни в законодавстві ускладнюють постійне оновлення статутів громад, тому доцільно уникати детального відтворення норм законів у статутах. Відтворення норми закону в статуті виправдано лише тоді, коли вона органічно доповнює і розвиває загальну норму закону, утворюючи з нею єдиний логічний ланцюжок, який забезпечує чітке і послідовне правове регулювання [8, с. 58–59].

Законодавець повинен чітко окреслити коло питань, які обов'язково мають бути включені до статуту громади. Включення до статуту інших питань має бути в компетенції органу місцевого самоврядування. Варто визнати, що статут не має на меті вирішувати всі аспекти місцевого самоврядування, а скоріше задає основні напрямки для нормотворчої діяльності представницького органу громади та ухвалення рішень у різних сферах життєдіяльності [8, с. 79]. Важливо враховувати і розмежовувати імперативні та диспозитивні підходи в цьому процесі. Імперативні норми повинні забезпечувати єдині вимоги до змісту та процедури прийняття статутів, тоді як диспозитивні норми можуть надати територіальним громадам більше свободи у визначенні особливостей своїх статутів з урахуванням місцевих потреб і умов. Таким чином, ефективне поєднання цих підходів сприятиме укріпленню місцевого самоврядування та покращенню муніципального управління [58, с. 19].

Предмет статуту територіальної громади має охоплювати питання, які прямо віднесені законодавством як обов'язкові, а також питання місцевого значення, які не законодавчо не закріплені, але є необхідними для забезпечення ефективного функціонування громади.

Висновки до розділу 2

Європейська хартія місцевого самоврядування та інші міжнародно-правові акти служать основою для забезпечення активної участі громадян у управлінні місцевими справами.

Важливими є рекомендації Комітету міністрів Ради Європи, які акцентують на необхідності формування активної політики щодо участі громадян у місцевому публічному житті. Використання новітніх технологій може стати потужним інструментом для підвищення участі громадян у прийнятті рішень. Залучення молоді та інших соціально вразливих груп до процесу прийняття рішень стане важливим кроком до забезпечення справжньої демократії та участі всіх у формуванні їхнього майбутнього.

Конституція України та Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» закладають основи для прийняття статутів, що надає територіальним громадам можливість регулювати питання місцевого значення з урахуванням специфіки їхніх потреб. Однак чинна законодавча база не містить чітких норм, які б окреслювали детальний перелік питань, що повинні регулюватися статутами, що створює певну невизначеність.

Законопроект № 7283, котрий перебуває на підписі Президента, має заповнити наявні прогалини у законодавстві, закріплюючи перелік обов'язкових питань для статутів територіальних громад. Це сприятиме розширенню прав громадян щодо участі у прийнятті рішень органами місцевого самоврядування та забезпечить розвиток локальної демократії.

У статуті громади можна передбачити таку інноваційну форму участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення як громадські асамблеї.

Внутрішня структура статуту є важливою для його ефективності у регулюванні суспільних відносин на місцевому рівні, оскільки вона визначає порядок організації статутних норм. Важливо уникати дублювання положень чинного законодавства у статутах, щоб вони відображали специфіку місцевого самоврядування та сприяли розвитку громади.

РОЗДІЛ 3

СТАТУТИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ДЛЯ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

3.1. Статутна нормотворчість територіальних громад в умовах децентралізації

Успішне завершення реформи децентралізації вимагає вирішення завдань щодо запровадження такої системи муніципального управління, яка б створила умови для участі громадян у вирішенні питань життєдіяльності територіальної громади або її частини та забезпечила її дієздатність [59, с. 61]. Одним із інструментів досягнення цього завдання є розробка та затвердження статутів територіальних громад. Для оцінки впливу реформи на цей процес було проаналізовано дані Єдиного реєстру громадських формувань [60], спираючись на дослідження Центру політико-правових реформ «Існуючі форми локальної демократії та механізми їх правового регулювання» [61]. Незважаючи на наявність такого реєстру, визначити точну кількість затверджених статутів виявилось складним завданням через недосконалість та неповноту інформацію.

Станом на 6 липня 2023 року розділ «Реєстр статутів» Єдиного реєстру громадських формувань (далі – Реєстр) містив 3411 записів про реєстрацію, скасування та внесення змін до статутів громад. З них 2550 (74,7 %) стосуються реєстрації статутів і змін, тоді як 861 запис (23,3 %) відображає скасування реєстрації. Однак інформація про статuti, затверджені місцевими радами до 2009 року, представлена в Реєстрі не в повному обсязі.

Записи про реєстрацію, скасування реєстрації та внесення змін до статутів у Реєстрі класифікуються за видами територіальних громад таким чином: найбільша кількість записів припадає на сільські територіальні

громади – 2411 (70,7 %), далі йдуть селищні громади – 322 (9,4 %), та міські громади – 408 (12 %). На жаль, частина записів (270, що складає 7,9 %) не дозволяє визначити тип територіальної громади, оскільки деякі дані відсутні або містять некоректні записи, такі як “рада”, “виконком”, “територіальна громада” тощо.

Найбільша кількість записів до Реєстру була здійснена у його перший рік функціонування – 2009 рік, коли було внесено 1760 записів (51,6 % від загального обсягу Реєстру). У цей рік також вносилися інформація про статuti, прийняті з 1999 року. Проте Реєстр не можна вважати повним, оскільки не всі зареєстровані статuti мають відомості в базі даних, наприклад, інформація про статут міста Києва відсутня. У 2010 році обсяг таких записів істотно знизився до 348 (10,2 %), а в 2011 році становив 327 (9,6 %). Протягом наступних років спостерігалася тенденція до

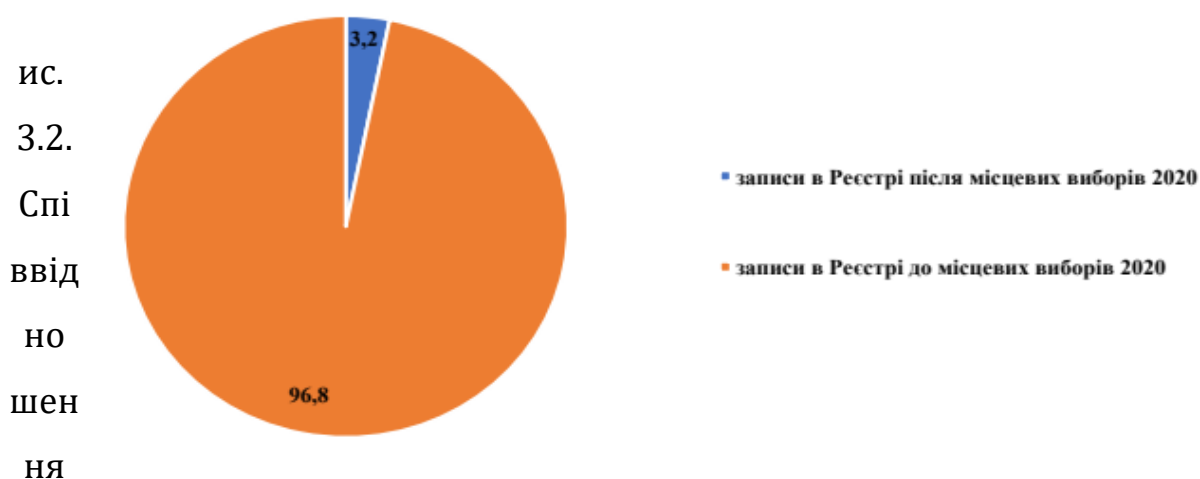

подальшого зменшення кількості записів (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Динаміка внесення записів до Реєстру по роках [61, с. 43]

Хоча місцеві вибори 2020 року повинні були спонукати більш активно роботи над створенням статутів новоутворених територіальних громад, бажаного зрушення не відбулося. Деякі статuti вже неіснуючих територіальних громад залишаються чинними, і їхня реєстрація не скасована.

Загальна кількість записів у Реєстрі до місцевих виборів 2020 року становить 3303 (96,8 % від загальної кількості), з яких 2462 – це записи про реєстрацію або внесення змін, а 841 – про скасування реєстрації статутів. Втім записів, що були зроблені після 2020 року, лише 108 (3,2 %), з них 88 стосуються реєстрації або внесення змін, і всього 20 – скасування реєстрації статутів (рис. 3.2).

кількості записів в Реєстрі до і після місцевих виборів 2020 року [61, с. 44]

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачає наявності лише одного статуту громади в межах території громади. «Після закінчення повноважень рад, що припиняються, видані ними нормативно-правові акти зберігають чинність на відповідних територіях та для відповідних осіб. Новообрана рада може вносити зміни, визнавати такими, що втратили чинність, або скасовувати акти відповідних органів місцевого самоврядування, правонаступником яких вона» (підпункти 13 і 14 пункту 61 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3]). Отже, після завершення реорганізації місцева рада, що знаходиться в адміністративному центрі відповідної територіальної громади, має упорядкувати свої нормативно-правові акти, а також нормативно-правові акти місцевих рад, правонаступниками яких

вона є.

Що стосується Волинської області аналіз даних про кількість зареєстрованих статутів територіальних громад Волинської області виявив розбіжності між інформацією, наданою різними джерелами. Станом на жовтень 2021 року, за даними Західного міжрегіонального управління Міністерства юстиції, було зареєстровано 13 статутів (у т.ч. статuti громад, які вже приєднані до інших), тоді як за інформацією окремих громад – 20. Це свідчить про можливу незавершеність процесу реєстрації статутів або відсутність повної обізнаності деяких громад щодо цієї вимоги законодавства [62, с. 98–99].

Під час написання кваліфікаційної роботи було використано дані Реєстру станом на 15.10.2024 [60]. Як було зазначено вище, відображення даних у реєстрі має недоліки, тому отримані дані можуть відрізнятися від фактичної ситуації в сторону збільшення. Разом з тим, ця похибка суттєво не впливає на розуміння динаміки статутної нормотворчості громад Волинської області.

Після об'єднання громад у добровільному порядку з 2015 року та після їх затвердження територій територіальних громад у 2020 році з 54 громад лише 8 мають статuti (див. Додаток А), що становить 15 %. До них належать Дубівська, Луцька, Люблинецька, Поворська, Поромівська, Прилісницька, Рожищенська, Шацька територіальні громади. У деяких громад були власні статuti, наприклад, у громади села Маковичі Турійського району, села Машів Любомльського району, однак вони були приєднані до інших громад. Громади, до яких приєдналися інші громади, але мали до реформи власні статuti (міста Володимир, Любомль, селище Локачі) не поспішають їх оновлювати.

Незважаючи на недоліки в реєстрі громад слід зауважити, що реформа децентралізації не вплинула на активізацію статутної нормотворчості громад як на загальнодержавному рівні, так і на рівні

Волинської області.

Наразі члени територіальних громад, які мають затверджений статут, перебувають у більш вигідному становищі щодо здійснення своїх прав на участь у місцевому самоврядуванні, зокрема щодо місцевих ініціатив, загальних зборів за місцем проживання та місцевих громадських слухань [63, с. 51]. Крім порядку застосування форм місцевої демократії, статут надає можливість враховувати особливості кожної з територіальних громад, що були об'єднані, і зберігати ідентичність кожного населеного пункту громади [64, с. 58].

Питання обов'язковості статутів громад було включено до опитування про деякі аспекти змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», проведеного Комітетом Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування, на електронній Платформі консультацій з органами місцевого самоврядування з 26 серпня по 1 жовтня 2024 року. Лише 42,1 % респондентів підтримали обов'язковість статуту для територіальних громад, серед представників Волинської області цей показник становить 35,5 % [65].

Ці дані свідчать, що більшість представників органів місцевого самоврядування новоутворених громад не вважають за необхідне запроваджувати обов'язковість статуту, що може вказувати на небажання залучати жителів до активної участі у місцевих справах. Низька підтримка обов'язковості статуту демонструє відсутність прагнення до прозорості та відкритості у процесах прийняття рішень на місцевому рівні. Це, в свою чергу, може призвести до обмеження участі громади у формуванні місцевої політики та управлінні, що є важливим аспектом демократичного розвитку.

3.2. Вплив війни на участь жителів громади в муніципальному

управлінні

Загальну динаміку рівня участі в громадах до і після початку повномасштабного вторгнення можна відстежити на основі аналізу соціологічних та аналітичних досліджень.

Дані загальнонаціональних досліджень, проведених програмою сприяння громадській активності «Долучайся», виявило значний розрив між рівнем поінформованості громадян про можливості участі у житті громади та їхньою фактичною участю. З початком повномасштабного вторгнення активність українців у громадських справах значно зросла, проте з часом почала падати. У 2022 році кількість людей, які активно брали участь у житті своїх громад, зросла з 7 % до 24 %. Однак у 2023 році залученість непереміщених осіб впала з 63 % до 53 %, а внутрішньопереміщених – з 36 % до 28 %. Станом на весну 2024 року ці показники ще більше знизилися: залученість непереміщених осіб становила лише 47 %, а внутрішньопереміщених – 23 %. У 2024 році лише 29 % опитаних повідомили про участь у підписанні електронних петицій, а участь у мирних акціях знизилася до 15 %. Основними перешкодами для активності є нестача часу та знань про способи долучення до громадської діяльності [66; 67; 68; 69]. Таким чином, незважаючи на підвищення активності на початку війни, останні роки свідчать про її поступове зниження.

Про низький рівень задоволеності громадян своїми можливостями впливати на рішення місцевої ради свідчать дані шостої хвили всеукраїнського соціологічного дослідження «Децентралізація та реформа місцевого самоврядування», проведеного Київським міжнародним інститутом соціології у 2021 році. Лише 20% респондентів відчували такий вплив, тоді як 61 % висловили незадоволення [70, с. 90]. Восьме всеукраїнське соціологічне дослідження «Багаторівневе врядування в

Україні в умовах широкомасштабного російського вторгнення» у 2024 році показало, що більшість опитаних (59 %) висловили скептицизм щодо реальної можливості громадян впливати на рішення місцевої влади. Лише 39 % респондентів вірять в такий вплив, з них лише 11 % вважають його беззаперечним [71, с. 59].

У 2021 році 31 % респондентів стверджували, що вони за останні 2-3 роки брали участь у принаймні одному заході місцевої демократії. У 2024 році 61 % респондентів зазначили, що з початку вторгнення брали участь у громадській активності. Якщо у 2021 році найпоширенішою формою участі були збори громадян (22 %), то у 2024 році на перше місце вийшли ініціативи на підтримку Сил оборони (46 %). Далі йдуть такі форми громадської активності як петиції (14 %), спільні дії для вирішення проблем місцевого значення (13 %), збори громадян за місцем проживання (11 %). Ці дані свідчать про адаптацію громадянського суспільства до нових викликів та пріоритетів.

Однак 38 % опитаних у 2024 році заявили, що взагалі не беруть участі у житті громади. Основними перешкодами покращення ситуації у громадах, на думку опитаних, є недостатня співпраця між владою та громадою (23,1 %), неефективне використання коштів місцевого бюджету (22 %), пасивність, необізнаність населення (19,8 %), недостатній рівень згуртованості громади (13 %) [70; 71]. Зазначене підкреслює важливість статуту громади як інструменту для стимулювання участі населення у прийнятті рішень.

Динаміка результатів опитування у межах проєкту Національної платформи стійкості та згуртованості, проведеного у квітні 2024 року, демонструє тенденцію до зниження рівня задоволеності громадян ефективністю взаємодії з місцевою владою в умовах воєнного стану. Якщо до початку повномасштабного вторгнення 54 % респондентів оцінювали таку взаємодію як ефективну (14 % – цілком, 41 % – скоріше), то під час

війни цей показник знизився до 49 % (13 % та 37 % відповідно) [72, с. 6].

У 2022 році проводилися аналітичне дослідження, присвячене тематиці застосування форм громадської участі у громадах, в межах Проєкту Ради Європи «Зміцнення громадської участі у демократичному процесі прийняття рішень в Україні». Вибірка респондентів складалася з громадських активістів, депутатів та посадових осіб місцевих рад, представників медіа. З одного боку, дослідження підтверджує відсутність критичних обмежень у застосуванні форм громадської участі в територіальних громадах. 58 % опитаних зазначили, що не спостерігали обмежень з боку органів місцевого самоврядування під час воєнного стану, а 58,5 % не стикалися з труднощами у використанні форм громадської участі. Однак ці дані відображають лише окрему цільову групу, яка є активною в процесах управління своєю громадою. Хоч не всі форми громадської участі потребують статутного регулювання, але найпопулярнішою з них є місцеві ініціативи (46 %) [73, с. 11], порядок внесення яких передбачено в статуті. З іншого боку, опитування про органи місцевого самоврядування в оцінках представників громадянського суспільства демонструє необхідність активізації діалогу між органами місцевого самоврядування та громадянами, а також покращення підтримки громадянського суспільства.

Отримана інформація за всіма критеріями виявила досить критичне ставлення представників громадянського суспільства до діяльності органів місцевого самоврядування, оскільки переважають оцінки «погано» та «нормально». Це свідчить про те, що хоча формально можливості для участі є, але їхня ефективність є недостатньою (табл. 3.1.) [73, с. 16].

Таблиця 3.1.

Опитування від Ради Європи «Органи місцевого самоврядування в оцінках представників громадянського суспільства»

Критерій оцінки	Оцінка (кількість відповідей; N=145)
-----------------	---

	Прекра-сно	Нор-мально	Погано	Важко сказа-ти
представники влади усвідомлюють важливість інформування громадян та підтримують громадянську участь у процесі прийняття рішень	13	61	58	13
представники влади використовують різні методи по підвищенню обізнаності громадян; необхідна інформація надається вчасно	14	59	62	10
інформація, яку надає влада під час процесу прийняття рішень є об'єктивною, повною, загальнодоступною і подається у стандартизованій формі; усі громадяни мають рівні можливості доступу до учасницького процесу, оскільки представники влади пропонують різноманітні форми участі, стандарт проведення яких є прописаним і прийнятним	14	53	63	15
представники влади на місцях підтримують ініціативи громадян	13	66	45	21
представники влади забезпечують відкритий і прозорий процес прийняття рішень завдяки зовнішньому контролю з боку громади та неурядових організацій; інформація публічна та доступна для широкого загалу	12	46	66	21
влада заохочує розвиток громадянського суспільства, інвестує в їхню освіту та пропонує громадянам діалогову манеру співпраці	12	43	69	21
середнє число відповідей по оцінкам	13	54,7	60,5	16,8

Повномасштабна війна спричинила масштабну внутрішню міграцію в Україні, що створює нові проблеми з інтеграцією громадян у нових громадах. За даними дослідження громадської організації «ОПОРА» у червні 2023 року зареєстровано майже 4,9 млн внутрішніх переселенців [74]. Згідно з даними Міжнародної організації з міграції 66 % внутрішньо переміщених осіб бажають повернутися до своїх постійних місць проживання. Водночас 20 % респондентів не планують повертатися: 15 % прагнуть інтегруватися у своєму новому місці, а 3 % – в іншому регіоні країни. Опитування показало, що 18 % внутрішньо переміщених осіб відчували напругу у стосунках з місцевими громадами, а серед тих, хто повернувся, цей показник становить 26 %. Це може бути одним із факторів, що спонукали їх до повернення. Крім того, 25 % внутрішньо переміщені особи повідомили про неналежну поведінку з боку місцевих жителів, а

кожен п'ятий респондент зазнав дискримінації через свій статус вимушеного переселенця. Серед внутрішньо переміщених осіб, які планують тривале проживання у нових громадах, 26 % зазначили про неспроможність брати участь у суспільному житті [75]. Тому важливим завданням є створення належних правових та економічних умов для інтеграції внутрішньо переміщених осіб, що має стати пріоритетом не лише для державних органів, а й для органів місцевого самоврядування. Форми громадської участі повинні виступати ефективним механізмом для всіх жителів громади та забезпечувати рівні можливості.

Дослідження «Як ВПО долучені до життя громад?» (25 громад у 15 областях України), проведене громадською організацією «Єднання заради дії» у 2023 році виявило серед недоліків у забезпеченні прав внутрішньо переміщених осіб, зокрема права на громадську участь: відсутність чіткої ознаки належності до територіальної громади в статутах та відсутність права внутрішньо переміщених осіб на участь у здійсненні місцевого самоврядування (загальні збори, громадські слухання, внесення місцевих ініціатив тощо) для тих, у кого відсутнє зареєстроване місце проживання в громаді [76].

У той час, як війна створює значні перешкоди для розвитку місцевого самоврядування в Україні, європейський досвід свідчить про те, що цифрові технології можуть стати потужним інструментом для подолання цих викликів. Інвестиції в цифрову демократію стрімко зростають, а успішні кейси інших міст можуть надихнути українські громади на впровадження інноваційних рішень, таких як електронні петиції та мобільні додатки, для підвищення прозорості та залучення громадян до процесу прийняття рішень. Згідно зі звітом Інституту інноваційних політик «Democracy Technologies in Europe Online Participation, Deliberation and Voting», опублікованому у 2023 році, інвестиції в цифрові технології для розвитку учасницької та дорадчої демократії в ЄС

становили близько 100 млн євро у 2022 році, з прогнозом зростання до 500 млн євро протягом наступних п'яти років. Зокрема, звіт відзначає досвід Києва як одну з кращих практик у застосуванні цифрових форм громадської участі, таких як електронні петиції та додаток «Київ Цифровий». Відзначається ефективність впровадження учасницької форми під час повномасштабного вторгнення для допомоги місцевому самоврядуванню враховувати вимоги та пропозиції громади, наприклад, щодо зміни комендантської години, розширення руху громадського транспорту, перейменуванню вулиць, оновленню пам'яток культурної спадщини тощо [77].

Реалізація більшості інструментів участі, таких як загальні збори, місцеві ініціативи, громадські слухання та інші, під час воєнного стану не має окремих обмежень у відносно безпечних громадах, окрім безпекових заходів та можливих заборон військового командування. Однак, визначальним фактором у цьому процесі буде ефективне впровадження та актуалізація статутів громад. Ці статути мають відповідати структурі, передбаченій в оновленому законодавстві. Саме якість розробки та імплементації статутів стане ключовим елементом успішного розвитку місцевого самоврядування та забезпечення ефективної участі громадян у вирішенні питань місцевого значення. Важливо також враховувати необхідність проведення ефективних інформаційних кампаній для підвищення обізнаності жителів громади. Впровадження партисипативних механізмів на місцевому рівні безпосередньо залежить від організаційного потенціалу кожної окремої територіальної громади [78, с. 612–613].

Залучення громадян до вирішення питань місцевого значення, з одного боку, розширює кількість учасників управлінської діяльності, що підвищує рівень якості прийнятих рішень. З іншого боку, консультації, опитування можуть ускладнити чи затримати процес прийняття рішень (тим більше в умовах воєнного стану), адже з'являється необхідність

узгодження інтересів різних верств населення, довший розгляд питань, і, як наслідок, це призводить до збільшення ресурсів: матеріальних, часових тощо.

Саме органи публічного управління базового рівні, які є найбільше наближеними до територіальних громад, в умовах російської збройної агресії, повинні максимально забезпечити безперервний зв'язок із населенням, щоб отримувати інформацію стосовно важливих питань життєдіяльності на місцях, оперативно реагувати на соціальні потреби громадян, ініціативи громадських інституцій та спільно корегувати дії [79, с. 75]. Про «створення дієвої партисипативної системи доброго урядування на місцевому рівні» йдеться і в Концепції відновлення місцевого самоврядування України [80].

Розвиток і впровадження форм громадської участі є важливим завданням для забезпечення демократичності систем і стійкості громад у складних умовах воєнного стану. Водночас відмова місцевих інституцій від побудови таких взаємозв'язків може загострити внутрішньополітичну ситуацію у громаді та призвести до соціального обурення. Залучення жителів до процесу прийняття рішень дозволяє спільно зменшувати виклики, з якими стикається громада в умовах затяжної війни. Це стосується, зокрема, створення системи меморіалізації та вшанування пам'яті героїв російсько-української війни, оновлення місцевих політик, збільшення ресурсів для підтримки Збройних Сил України та внутрішньо переміщених осіб тощо. Додаткової актуальності форми громадської участі набувають в у контексті створення рівних можливостей для внутрішньо переміщених осіб як нових жителів територіальної громади.

3.3. Статутна нормотворчість Луцької міської територіальної громади

Луцька міська громада була вперше утворена 25 жовтня 2019 року шляхом приєднання Прилуцької сільської ради Ківерцівського району до Луцької міської ради. У сучасному вигляді громада сформована відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 708-р шляхом входження територій Луцької, Боголюбської, Жидичинської, Заборольської, Іванчицівської, Княгининівської, Одерадівської, Озерівської, Прилуцької, Рокинівської, Шепельської громад до складу території Луцької міської територіальної громади [81]. До складу громади входять 1 місто (Луцьк), 1 селище (Рокині) і 34 села.

Громади, які були приєднані до складу території Луцької громади не мали своїх власних статутів. Статут територіальної громади міста Луцька був затверджений у 2007 році, однак втратив свою актуальність, бо не відповідав сучасним вимогам законодавства та не враховував інтереси всіх жителів новосформованої громади. Зазначене викликало потребу у створенні оновленого документу.

Робоча група з розробки Статуту Луцької міської територіальної громади була утворена відповідно до розпорядження міського голови від 21.06.2023 № 189 [82]. До складу робочої групи увійшли заступники міського голови, секретар ради, представники депутатського корпусу, старости старостинських округів, керівники організаційного відділу, юридичної служби, департаменту економічної політики, департаменту фінансів, аудиту бюджету, департаменту молоді та спорту, голова громадської ради при міському голові, представники громадських організацій, експерт Офісу Ради Європи в Україні.

Офіс Ради Європи залучався до розробки статуту в рамках проекту «Зміцнення стійкості демократичних процесів через громадську участь під час війни та в післявоєнний період», впровадженого в рамках ухваленого Плану дій для України «Стійкість, відновлення, реконструкція» на 2023–2026 роки [83]. Робота над статутом відрізнялася від досвіду підготовки

статутів інших територіальних громад, оскільки було мінімізовано застосування типових форм при підготовці цього документу, натомість враховано пропозиції виконавчих органів та вимоги часу.

Створення статуту було здійснене за участю широкого кола зацікавлених сторін. Цей процес включав збір пропозицій від виконавчих органів міської ради, комунальних установ, старост, їх аналіз, розробку попередньої редакції проєкту та обов'язкове громадське обговорення, що забезпечило максимальну відкритість і демократичність прийняття рішення. Концепція статуту не розроблялася.

З 10 по 25 листопада 2023 року тривало громадське обговорення проєкту Статуту Луцької громади на платформі електронної демократії у розділі «Консультації з громадськістю» [84]. Інформація про обговорення була поширена через офіційний сайт міської ради та соціальні мережі. Кожен житель мав змогу ознайомитися з документом, висловити свої пропозиції та зауваження. Крім цього проєкт було надіслано старостам для обговорення в округах, керівникам комунальних установ, місцевих представництв органів державної виконавчої влади. Загалом, за даними моніторингу на платформі з проєктом ознайомилися 785 користувачів, а пропозиції надійшли від 3 жителів громади. Також рекомендації подали громадські організації, старости та керівники виконавчих органів.

Усі пропозиції були розглянуті на засіданні робочої групи. Рекомендацію громадських організацій щодо забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб на участь у місцевому самоврядуванні було враховано, натомість пропозиції щодо зменшення кількості підписів громадян для реалізації інструментів громадської участі були відхилені.

20 грудня 2023 року Луцька міська рада затвердила Статут Луцької міської територіальної громади [85], який в подальшому був зареєстрований в Західному міжрегіональному управлінні юстиції. Перед голосуванням депутатів, керівниця Проєкту Ради Європи «Зміцнення

стійкості демократичних процесів через громадську участь під час війни та в післявоєнний період» Дарина Соколова виступила онлайн, подякувавши за плідну співпрацю та відзначивши, що новий статут відповідає сучасним принципам Ради Європи [86].

Статут Луцької міської територіальної громади складається з історичної довідки, преамбули, 11 розділів, 67 статей та двох додатків. Структура статуту наведено у Додатку Б.

Статут змінив підходи до деяких механізмів участі, таких як місцеві ініціативи, загальні збори, громадські слухання. Натомість вимоги щодо електронних петицій не зазнали змін.

У разі підписання Президентом України законопроєкту № 7283 [49], який визначив обов'язкову структуру змісту статутів територіальних громад, Луцька міська рада до 1 січня 2027 року має оновити свій статут. Загалом статут громади багато в чому відповідає положенням законопроєкту № 7283, у ньому передбачені форми участі громади у вирішенні питань місцевого значення, засади розвитку громади, відносин органів та посадових осіб місцевого самоврядування з органами самоорганізації населення, об'єднаннями громадян, іншими суб'єктами, засади відкритості та прозорості діяльності органів та посадових осіб та ін.

З огляду на вимоги законопроєкту № 7283 сформовано такі рекомендації:

доповнити інформацію про загальні характеристики громади (площу, кількість населення), додати особливості інших населених пунктів, які знаходяться на території громади, зокрема історичні, національно-культурні та соціально-економічні особливості (крім м. Луцька), інформацію про конкретний день сіл, селища (є інформація тільки про м. Луцьк);

узгодити термінологію форм участі громади (замість «громадської експертизи» - «громадське оцінювання діяльності органів та посадових

осіб місцевого самоврядування», замість «консультації з громадськістю» - «публічні консультації» та ін.);

доопрацювати порядок реалізації усіх форм народовладдя згідно з вимогами нового Закону;

передбачити право молоді з 14 років брати участь у різних формах народовладдя (місцеві ініціативи, громадські слухання, публічні консультації, електронні петиції тощо);

деталізувати порядок громадського оцінювання діяльності органів та посадових осіб самоврядування;

оновити вимоги щодо звітування міського голови у форматі «відкритої зустрічі у спосіб, що дає змогу жителям поставити запитання, висловити зауваження та внести пропозиції», органів та посадових осіб місцевого самоврядування (два рази на рік замість одного).

До процесу оновлення статуту Луцька міська рада має широко залучати громадськість, оскільки це сприятиме не лише створенню якісного документа, але й покращити комунікацію між владою та жителями громади.

Слід додати, що 31 липня 2024 року Луцька міська рада затвердила Стратегію розвитку Луцької міської територіальної громади до 2030 року, у якій зазначений проєкт переліку завдань і заходів на виконання оперативних та стратегічних цілей розвитку Луцької громади. Так до «стратегічної цілі № 2. Нова громада з історичним центром» входить оперативна ціль 2.1 «Підвищення рівня громадської активності мешканців старостинських округів та м. Луцька», що охоплює популяризацію інструментів громадської участі та інших механізмів залучення мешканців до розвитку громади [87].

Рішенням Луцької міської ради від 27.11.2024 № 65/107 затверджено План заходів з реалізації Стратегії розвитку Луцької міської територіальної громади до 2030 року на 2024–2027 роки, відповідно до якого передбачено

такі заходи для досягнення вищезгаданої оперативної цілі: «систематична підтримка діяльності громадських організацій через реалізацію відповідних цільових програм; інформування мешканців громади про використання інструментів громадської участі; підвищення ефективності консультативно-дорадчих органів з представників бізнесу та громадськості при міській раді; залучити нових інвесторів, створити агенцію з підтримки та обслуговування інвесторів та першочергова підтримка проєктів місцевих інвесторів; підтримка та мотивація роботи молодіжної ради при Луцькій міській раді, популяризація її діяльності, заохочення молоді до членства у молодіжній раді; створення та надання підтримки самоврядним молодіжним просторам у громаді; забезпечення маломобільним категоріям можливості брати участь у публічних заходах міської ради, отримувати послуги, які надає Луцька міська рада чи її структурні органи Департамент соціальної та ветеранської політики; запровадження шкільного громадського бюджету».

Ця стратегічна ініціатива демонструє прагнення місцевої влади до активізації громадянського суспільства та посилення ролі жителів у процесах прийняття рішень. Такий підхід не лише підвищить рівень громадської активності, але й сприятиме формуванню більш згуртованої та відповідальної громади, здатної ефективно вирішувати локальні проблеми та сприяти сталому розвитку території. Таким чином Луцька міська територіальна громада демонструє, що залучення жителів до муніципального управління є невід'ємною частиною успішної стратегії розвитку громади.

Висновки до розділу 3

Реформа децентралізації в Україні не призвела до очікуваного зростання статутної нормотворчості територіальних громад. Незважаючи на створення нових об'єднаних громад та проведення місцевих виборів у

2020 році, кількість зареєстрованих статутів залишається низькою як на загальнодержавному рівні, так і у Волинській області зокрема.

Низька підтримка ідеї обов'язковості статутів серед представників органів місцевого самоврядування вказує на можливе небажання розширювати участь громадян у місцевому управлінні. Це створює ризики для повноцінної реалізації цілей децентралізації щодо посилення ролі громад у місцевому самоврядуванні.

Рівень громадської участі в Україні зазнав коливань з початку повномасштабного вторгнення і наразі знизився.

Повномасштабна війна створила нові виклики для інтеграції внутрішньо переміщених осіб у громади, що вказує на необхідність створення більш інклюзивних механізмів громадської участі.

Європейський досвід демонструє потенціал цифрових технологій для подолання викликів у сфері місцевого самоврядування.

Статут Луцької міської територіальної громади, затверджений 20 грудня 2023 року, враховує сучасні вимоги законодавства та потреби громади. У процесі його розробки активно залучалися представники різних зацікавлених сторін, що забезпечило максимальну відкритість і демократичність прийняття рішення.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження теоретичних та практичних аспектів функціонування статутів територіальних громад, було досягнуто ряд важливих результатів і зроблено кілька ключових висновків.

Статут територіальної громади є основоположним нормативно-правовим актом, який виконує функцію регуляції місцевого самоврядування, визначаючи права, обов'язки та механізми участі жителів у вирішенні питань місцевого значення. Він забезпечує правову основу для діяльності органів місцевого самоврядування та сприяє демократизації управлінських процесів.

Правова природа статуту полягає в його установчому характері, однак вищою юридичною силою щодо інших актів місцевого самоврядування він не має. Статут має бути розроблений відповідно до вимог Конституції України та законодавства, враховуючи специфіку території, історичні та культурні особливості громади.

Процес статутної нормотворчості територіальних громад охоплює підготовку, розробку та прийняття статуту. Важливим аспектом є залучення громадськості до цього процесу, що забезпечує відкритість і прозорість, зокрема з використанням підходу «концепція – проєкт – нормативно-правовий акт».

Міжнародно-правові акти відіграють важливу роль у процесі статутної нормотворчості, оскільки вони встановлюють стандарти і принципи, які повинні бути враховані при розробці статутів. Це сприяє інтеграції міжнародних норм у національне законодавство.

Чинне законодавство про статути територіальних громад є фрагментарним, та очікує оновлення на підставі законопроєкту № 7283.

Сфера статутного регулювання охоплює як імперативні норми, встановлені законодавством, так і диспозитивні норми, що дозволяють

органам місцевого самоврядування враховувати особливості територіальної громади, забезпечуючи основу для організації муніципального управління.

Стан статутної нормотворчості в умовах децентралізації демонструє неоднозначність: хоча реформа повинна була активізувати процес створення статутів, фактична кількість затверджених документів залишається низькою. Це свідчить про необхідність подальшої роботи над підвищенням інтересу до статутної нормотворчості.

Аналіз участі громадян у місцевому самоврядуванні в Україні до та після початку повномасштабного вторгнення вказує на початкове зростання активності, яке поступово зменшилося з моменту початку війни. Реалізація більшості інструментів участі не має окремих обмежень у відносно безпечних громадах. Враховуючи нові виклики, пов'язані з війною та збільшенням кількості внутрішньо переміщених осіб, необхідно адаптувати механізми громадської участі, щоб забезпечити рівний доступ до них усіх жителів громади. Впровадження цифрових технологій може стати ефективним механізмом для залучення жителів до муніципального управління навіть в умовах війни.

Досвід Луцької міської територіальної громади показує важливість залучення широкого кола зацікавлених сторін до розробки статуту, що дозволяє врахувати різноманітні думки та потреби населення. Напрацьовано пропозиції, які можуть бути використані при приведенні статуту у відповідності до законопроекту № 7283 у майбутньому. Затверджений План заходів до Стратегії розвитку Луцької міської територіальної громади до 2030 року спрямований на активізацію громадянського суспільства, зміцнення громадської участі в муніципальному управлінні та сталий розвиток території громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.

2. Про затвердження плану заходів з реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2024–2027 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.03.2024 р. № 270-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270-2024-%D1%80#Text>.

3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Дата оновлення: 21.09.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

4. Сазонець І. Л. Статут територіальної громади. *Місьцеве самоврядування* : понятійно-термінологічний словник / за ред. І. Л. Сазонця. Рівне, 2020. С. 128. URL: <http://info.dgu.edu.ua/handle/123456789/268>.

5. Ідесіс І. В. Статути територіальних громад міст: досвід застосування в Україні європейських муніципальних стандартів. *Правничий часопис Донецького університету*. 2019. № 2. С. 51–58. URL: <https://jpch.donnu.edu.ua/article/view/7848>.

6. Барівненко В. Д. Статути територіальних громад як джерела адміністративного права та джерела принципів місцевого самоврядування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1 С. 330–333. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2024/76.pdf.

7. Шевченко А. О. Муніципально-правовий статус територіальної громади в Україні та зарубіжних державах : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2020. 229 с. URL: <https://elar.naiiau.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/1816503a-d327-4808-92a8-051c97ea1f5f/content>.

8. Кісловський А. В. Розробка та прийняття статутів територіальних громад міст в Україні: проблеми теорії та практики : дис. ... докт. філос. : 081. Запоріжжя, 2020. 246 с. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/PhD/Kislovskiy_dis.pdf.

9. Бардачов Ю. М., Лопушинський І. П., Плющ Р. М. Громадівська модель самоврядування в Україні: колективна монографія. Херсон, 2019. 708 с. URL: [http://kntu.net.ua/ukr/content/download/59759/355435/file/Громадівська%... .](http://kntu.net.ua/ukr/content/download/59759/355435/file/Громадівська%...)

10. Камардіна Ю. В. Статут територіальної громади: правова природа, функції і значення як джерела муніципального права. *Актуальні проблеми науки та освіти* : зб. матеріалів XXIII підсумкової наук.-практ. конф. викладачів МДУ / за заг. ред. М. В. Трофименка. Маріуполь, 2001. С. 51–53. URL: <http://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/5128>.

11. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

12. Барвіненко В. Д. Принципи побудови системи органів місцевого самоврядування в Україні: адміністративно-правове дослідження : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07, Запоріжжя, 2024. 425 с. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/aref/03_2024/Barvinenko_referat.pdf.

13. Шумляєва І. Д. Удосконалення статутної нормотворчості на рівні місцевого самоврядування в Україні. *Інтеграція науки та практики управління в умовах соціокультурних трансформацій* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практич. конф. Полтава, 2023. С. 250–253. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9798>.

14. Кириченко Ю. М. Адміністративні акти органів місцевого самоврядування: проблеми визначення й реалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020. № 43 С. 40-43. URL: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2020.43.8>.

15. Ідесіс І. В. Процесуальні питання прийняття міських статутів: рецепція європейського досвіду. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4 С. 396-399. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-3/116>.

16. Ольшанський О. В. Теоретико-методологічні засади ресурсного забезпечення розвитку місцевого самоврядування : дис. ... докт. наук з держ. управ. : 25.00.04. Запоріжжя, 2021. 455 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0521U100828>.

17. Роговенко О. В. Муніципальна правотворчість в Україні в умовах децентралізації державної влади : дис. ... докт. юрид. : 12.00.02. Київ, 2023. 465 с. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/61415>.

18. Батанов О. В. Концептуальні проблеми муніципальної статутної нормотворчості (аксіологічні та онтологічні аспекти). *Правові засади організації та здійснення публічної влади* : зб. тез II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Хмельницький, 2019. С. 19–25. URL: http://old.univer.km.ua/doc/zbirniki/Pravovi_zasadi_organizatsii_ta_zdiysnennya_publichnoi_vladi_2_8_travnya_2019_roku.pdf.

19. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 р. № 3354-IX. Дата оновлення: 18.09.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#n99>.

20. Гаращук І. В. Нормотворчість місцевого самоврядування: проблеми законодавчого регулювання. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 8(10). С. 393–402. URL: <https://orcid.org/0000-0003-3953-1004>.

21. Міловська Н. В. Етапи розроблення проекту нормативно-правового акта. *Нове українське право*. 2024. Вип. 3. С. 24–31. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.3.3>.

22. Ідесіс І. В. Процесуальні питання прийняття міських статутів: рецепція європейського досвіду. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 396–399. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-4/93>.

23. Шаульський М. І. Проблеми локальної демократії в контексті законодавчих ініціатив. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. Вип. 1(42). С. 23–26. DOI: [https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i1\(42\).985](https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i1(42).985).

24. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.

25. Гончаренко В. С. Нормативно-правові засади участі громадськості в управлінській діяльності органів місцевого самоврядування. *Наукові перспективи*. 2024. № 6(48). С. 89–100. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-6\(48\)-89-100](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-6(48)-89-100).

26. Стемковська О. І. Особливості імплементації європейських стандартів у діяльність органів місцевого самоврядування в Україні в умовах децентралізації : дис. ... канд. пол. наук. : 12.00.02. Луцьк; Львів, 2021. 235 с. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/dis_stemkovska.pdf.

27. Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах місцевого органу влади: укладений державами – членами Ради Європи від 16.11.2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_946.

28. Рекомендація Rec(2001) 19 Комітету міністрів Ради Європи «Про участь громадян у місцевому публічному житті» від 06.12.2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_739#Text.

29. Рекомендація CM/Rec(2018)4 Комітету міністрів державам-членам щодо участі громадян у місцевому публічному житті від 21.03.2018 р. URL: <https://rm.coe.int/recommendation-cmrec-2018-4-participation-of-citizens-ukr/168097ed39>.

30. Рубан Д. О. Інноваційні механізми розвитку місцевої демократії : дис. ... док. філос. : – 281. Київ, 2024. 280 с. URL: <https://scc.knu.ua/zdobuvach-phd?id=336219>.

31. Керівні принципи щодо громадської участі у процесі прийняття політичних рішень CM(2017)83-final від 27.09.2017 р. URL: <https://rm.coe.int/guidelines-on-civil-participation-in-political-decision-making/168076e135>.

32. Рекомендація CM/Rec(2022)6 Комітету міністрів державам-членам щодо захисту молодіжного громадянського суспільства і молодих

людей та підтримки їхньої участі в демократичних процесах. URL: <https://rm.coe.int/rec-on-youth-civil-society-upd-2764-3898-5224-v-1/1680abf191>.

33. Рекомендація CM/Rec(2023)6 Комітету міністрів державам-членам про дорадчу (деліберативну) демократію. URL: <https://rm.coe.int/recommendation-of-the-committee-of-ministers-to-member-states-on-delib/1680b15984>.

34. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text.

35. Шаульський М. І. Правова основа інституту локальної демократії. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Випуск 3(38). С. 23–27. DOI: <https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i38.889>.

36. Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті Хартія (переглянута) від 21.05.2003 р. URL: <https://rm.coe.int/168071b58f>.

37. Європейська хартія рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/hartiya_ukr.pdf.

38. Сичова В. В., Гонюкова Л. В. Європейська хартія рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад як інструмент муніципальної гендерної політики в Україні. *Наукові перспективи*. 2024. № 2(44). С. 449–465. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2\(44\)-449-465](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2(44)-449-465).

39. Європейська хартія міст II. (Маніфест нової урбаністики) від 29.05.2008 р. URL: <http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/Principle-9.-European-chart.pdf>.

40. Конвенція про участь іноземців у суспільному житті на місцевому рівні: ухвалена Радою Європи 05.02.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_318.

41. Крутько М. А. Організаційно-правові та матеріально-фінансові засади функціонування місцевого самоврядування в Україні. Проблемні питання реалізації права колективної участі громади у вирішенні питань,

що становлять предмет їх видання. *Актуальні проблеми політики*. 2021. Вип. 68. С. 64–69. DOI: <https://doi.org/10.32837/app.v0i68.1291>.

42. Кісловський А. В. Правове регулювання прийняття статутів територіальних громад. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. № 1. С. 122-132. DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019\(102\)12](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019(102)12).

43. Про затвердження Положення про державну реєстрацію статутів територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.07.1998 р. № 1150. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-98-%D0%BF#Text>.

44. Про столицю України - місто-герой Київ : Закон України від 15.01.1999 р. № 401-XIV. Дата оновлення: 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14#Text>.

45. Про органи самоорганізації населення : Закон України від 11.07.2001 р. № 2625-III. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text>.

46. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. Дата оновлення: 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

47. Про публічні консультації : Закон України від 20.06.2024 р. № 3841-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3841-20#Text>.

48. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX. Дата оновлення: 31.03.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#n357>.

49. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших законодавчих актів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування від 13.04.2022 р. № 7283. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/39362>.

50. Михальчук Б. С. Учасницька демократія в умовах децентралізації влади в Україні: теоретико-правовий вимір : дис. ... докт. філос. : 081. Острог, 2024. 232 с. URL: https://www.oa.edu.ua/doc/dis/mykhalchuk_dis.pdf.

51. Лукашевський Ю.О. Розвиток інструментів участі громадян у місцевому самоврядуванні (на прикладі м. Львова) : дис. ... док. філос. : 281. Львів, 2024. 218 с. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2024/radaphd/27292/disertaciya-rozvitok-instrumentiv-uchasti-gromadyan-u-miscevomu-samovryaduvanni-lukashevskiy.pdf>.

52. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки : Указ Президента України від 27.09.2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>.

53. Попрошаєва О. А., Шулепова О. О. Характеристика правового статусу територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 101-105. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/22>.

54. Методичні рекомендації щодо розроблення статуту територіальної громади села, селища, міста. Київ, 2023. URL: <https://decentralization.ua/uploads/library/file/391/Recommend.pdf>.

55. Роговенко О. В. До питання формування партисипативної демократії в Україні. *Приватне та публічне право*. 2022. № 4. С. 22–26. DOI: [10.32845/2663-5666.2022.4.4](https://doi.org/10.32845/2663-5666.2022.4.4).

56. Кожуріна В. М. Публічне управління земельними ресурсами територіальних громад : дис. ... докт. філос. : 281. Харків, 2021. 252 с. URL: https://ipa.karazin.ua/wp-content/themes/education/filesforpages/science/Dis_kogurn.pdf.

57. Коротенко Д. О. Формування дієвих механізмів публічного регулювання діяльності громади : дис. ... канд. наук з держ. управ. : 25.00.02.

Харків, 2024. 222 с. URL: <https://www.uacademic.info/ua/document/0424U000111>.

58. Бородін Є., Шумляєва І. Інституційно-правове забезпечення функціонування суб'єктів місцевого самоврядування в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2021. Том 9. № 3. С. 13–21. DOI: 10.15421/152124.

59. Журавель Я., Кравченко В. Розвиток партисипативної демократії – важливий фактор вдосконалення управління. *Аспекти публічного управління*. 2019. Том 7. № 3. С. 59–65. DOI: 10.15421/151917.

60. Єдиний реєстр громадських формувань. URL: <https://rgf.minjust.gov.ua>.

61. Бойко О. Існуючі форми локальної демократії та механізми їх правового регулювання. Київ, 2023. 135 с. URL: <https://decentralization.ua/uploads/library/file/867/43740.pdf>.

62. Харитонюк О. Л. Вплив децентралізації влади на розвиток партисипативної демократії в Україні : дис. ... докт. філос. : 052. Луцьк, 2023. 208 с. URL: <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/Druk-dyser-3.pdf>.

63. Ідесіс І. В. Статутне право в Україні: динаміка та тенденції. *Правове життя сучасної України* : зб. тез. Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, 2020. Т. 3. С. 50-52. URL: <https://hdl.handle.net/11300/13195>.

64. Малетич М. М. Статути об'єднаних територіальних громад в Україні: чинне та перспективне законодавство. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 8. С. 57–60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-8/12>.

65. Про деякі аспекти змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Платформа консультацій з органами місцевого самоврядування. URL: <https://consultoms.in.ua/consultations/conducted/73>.

66. Загальнонаціональне опитування (2021). Програма сприяння громадській активності «Долучайся!». URL: <https://engage.org.ua/vtracheni>

mozhlyvosti-ne-dyvliachys-na-suspilnu-koryst-hromadiany-skeptychno-stavliatsia-do-uchasti-u-diialnosti-ho-ta-ikh-finansuvanni/

67. Загальнонаціональне опитування (2022). Програма сприяння громадській активності «Долучайся!». URL: <https://engage.org.ua/ser-2022-zrostannia-aktyvizmu-vidsich-vorohu-ta-zmina-stavlennia-do-koruptsii/>.

68. Загальнонаціональне опитування (2023). Програма сприяння громадській активності «Долучайся!». URL: <https://engage.org.ua/zahalnonatsionalne-opytuvannia-shchodo-hromadskoho-zaluchennia-vesna-lito-2023-ukraintsi-rozkhodiatsia-v-pohliadakh-shchodopovoiennykh-priorytetiv-ale-ob-iednuiutsia-u-protydii-ahresii-ta-pidtrymtsi/>.

69. Загальнонаціональне опитування (2024). Програма сприяння громадській активності «Долучайся!». URL: <https://engage.org.ua/zahalnonatsionalne-opytuvannia-vesna-2024-nezvazhaiuchy-na-vtomu-vid-vijny-ta-sotsialnu-napruhu-vidnovlennia-ta-ievrointehratsiia-stvoriuiut-mozhlyvosti-dlia-hromadskoho-aktyvizmu/>.

70. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати шостої хвилі соціологічного дослідження. Рада Європи. 2021. 157 с. URL: https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20211209_dec/A_Report_Decentralization_Wave_6_ukr.pdf.

71. Багаторівневе врядування в Україні в умовах широкомасштабного російського вторгнення: звіт восьмого всеукраїнського соціологічного дослідження. Рада Європи. 2024. 123 с. URL: <https://rm.coe.int/coe-kiis-report-oct2024-ukr-f/1680b26e25>.

72. Каплан Ю., Тищенко Ю. Засади стійкості та основні виклики для громад під час війни. Аналітичний звіт. Національна платформа стійкості та згуртованості. Київ, 2024. 26 с. URL: http://www.ucipr.org.ua/images/files/1963/66fd5d961e06d3.75414303_file.pdf.

73. Гвоздік О., Черногуб Н., Гвоздович Ю., Кебало В., Петренко-Лисак А. Вплив воєнного стану на громадську участь в Україні. Дослідження. 2022. 40 с. URL: <https://rm.coe.int/research-influence-of-martial-law-on-the-civil-participation-inukrain/1680a79d85>.

74. Кількість українців та їх міграція за кордон через війну – дослідження Громадянської мережі ОПОРА. 2023. ОПОРА. URL: <https://www.oporaua.org/viyna/kilkist-ukrayintsiv-ta-yikh-migratsiia-za-kordoncherez-viinu-doslidzhennia-gromadianskoyi-merezhi-opora-24791>.

75. Малиновська О., Яценко Л. Внутрішні вимушені переміщення: обсяги, проблеми та способи їх вирішення. Національний інститут стратегічних досліджень. 2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/vnutrishni-vymusheni-peremishchennya-obsyahy-problemy-ta-sposoby-yikh>.

76. Дослідження локальних політик і програм: як ВПО долучені до життя громад? Єднання заради дії. 2023. 22 с. URL: <https://yednanniazaradydii.org.ua/materials/doslidzhennia-lokalnykh-polityk-i-prohram-iak-vpo-dolucheni-do-zhyttia-hromad/>.

77. Democracy Technologies in Europe Online Participation, Deliberation and Voting The Innovation in Politics Institute GmbH. 2023. 62 с. URL: <https://www.idea.int/publications/catalogue/democracy-technologies-europe>.

78. Михальчук Б. С. Загальний огляд правового регулювання учасницьких інструментів на місцевому рівні під час воєнного стану в Україні. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 5(23). С. 607–616. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-5\(23\)-607-616](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-5(23)-607-616).

79. Шаульський М. І. Місцеве самоврядування в умовах воєнного стану. *Інноваційні наукові дослідження: теорія, методологія, практика* : зб. тез VII Міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя, 2023. С. 73–77. URL: https://novaosvita.com/wp-content/uploads/2023/06/InnTheoryMethPract-Kyiv-Feb2023_v2.pdf.

80. Концепція відновлення місцевого самоврядування України : рішення Правління Асоціації міст України від 01.04.2024 р. № 7. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/konceptsiya_vidnovlennya_ms_final.pdf.

81. Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Волинської області : розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 р. № 708-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/708-2020-%D1%80#Text>.

82. Про робочу групу з розробки Статуту Луцької міської територіальної громади : розпорядження Луцького міського голови від 21.06.2023 № 189. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/documents/16874208113082293-pro-robochu-grupu-z-rozrobki-statutu-lutskoi-miskoi-teritorialnoi-gromadi>.

83. План дій Ради Європи для України на 2023–2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова». URL: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-ukr/1680aa8282>.

84. Громадське обговорення проєкту Статуту Луцької міської територіальної громади. Платформа електронної демократії. URL: <https://consult.e-dem.ua/consultations/715>.

85. Про затвердження Статуту Луцької міської територіальної громади : рішення Луцької міської ради від 20.12.2023 № 54/97. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/documents/17023968083220843-pro-zatverdzhennya-statutu-lutskoi-miskoi-teritorialnoi-gromadi>.

86. 20 грудня на 54-й сесії Луцької міської ради депутати затвердили Статут Луцької міської територіальної громади. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/publications/20-hrudnia-na-54-i-sesii-lutskoi-miskoi-rady-deputaty-zatverdily-statut-lutskoi-miskoi-terytorialnoi-hromady>.

87. Про затвердження Стратегії розвитку Луцької міської територіальної громади до 2030 року : рішення Луцької міської ради від 31.07.2024 р. № 61/128. URL:

<https://www.lutskrada.gov.ua/documents/17212104933399711-pro-zatverdzhennya-strategii-rozvitku-lutskoi-miskoi-teritorialnoi-gromadi-do-2030-roku>.

88. Про План заходів з реалізації Стратегії розвитку Луцької міської територіальної громади до 2030 року на 2024–2027 роки : рішення Луцької міської ради від 27.11.2024 р. № 65/107. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/documents/17314921773507675-pro-plan-zakhodiv-z-realizatsii-strategii-rozvitku-lutskoi-miskoi-teritorialnoi-gromadi-do-2030-roku-na-20242027-roki>.

**Інформація про територіальні громади Волинської області
та реєстрацію їх статутів
(станом на 01 жовтня 2024 року)**

№	Назва територіальної громади	Район	Дата створення	Дата реєстрації статуту
1	Берестечківська міська територіальна громада	Луцький район	10.11.2021	
2	Боратинська сільська територіальна громада	Луцький район	04.12.2020	
3	Велимченська сільська територіальна громада	Ковельський район	10.11.2017	
4	Велицька сільська територіальна громада	Ковельський район	14.08.2015	
5	Вишнівська сільська територіальна громада	Ковельський район	19.05.2017	
6	Володимир-Волинська міська територіальна громада	Володимир-Волинський	12.06.2020	
7	Голобська селищна територіальна громада	Ковельський район	05.08.2015	
8	Головненська селищна територіальна громада	Ковельський район	14.11.2017	
9	Городищенська сільська територіальна громада	Луцький район	24.06.2017	
10	Горохівська міська територіальна громада	Луцький район	01.12.2020	
11	Доросинівська сільська територіальна громада	Луцький район	10.01.2020	
12	Дубеченська сільська територіальна громада	Ковельський район	10.11.2017	
13	Дубівська сільська територіальна громада	Ковельський район	25.07.2016	10.07.2018
14	Заболоттівська селищна територіальна громада	Ковельський район	27.12.2016	
15	Забродівська сільська територіальна громада	Ковельський район	15.05.2017	

	територіальна громада	район		
16	Затурцівська сільська територіальна громада	Володимир-Волинський	05.01.2018	
17	Зимнівська сільська територіальна громада	Володимир-Волинський	05.11.2015	
18	Іваничівська селищна територіальна громада	Володимир-Волинський	30.06.2017	
19	Камінь-Каширська міська територіальна громада	Камінь-Каширський	25.11.2020	
20	Ківерцівська міська територіальна громада	Луцький район	18.12.2018	
21	Ковельська міська територіальна громада	Ковельський район	25.02.2021	
22	Колківська селищна територіальна громада	Луцький район	15.11.2017	
23	Колодязненська сільська територіальна громада	Ковельський район	25.10.2020	
24	Копачівська сільська територіальна громада	Луцький район	28.10.2017	
25	Литовезька сільська територіальна громада	Володимир-Волинський	29.07.2016	
26	Локачинська селищна територіальна громада	Володимир-Волинський	01.12.2020	
27	Луківська селищна територіальна громада	Ковельський район	22.11.2016	
28	Луцька міська територіальна громада	Луцький район	27.11.2020	17.04.2024
29	Любешівська селищна територіальна громада	Камінь-Каширський	30.11.2017	
30	Люблинецька селищна територіальна громада	Ковельський район	28.08.2016	14.11.2017
31	Любомльська міська територіальна громада	Ковельський район	03.08.2017	
32	Маневицька селищна територіальна громада	Камінь-Каширський	04.12.2020	
33	Мар'янівська селищна територіальна громада	Луцький район	06.07.2018	

34	Нововолинська територіальна громада	міська	Володимир- Волинський	17.07.2020	
35	Оваднівська територіальна громада	сільська	Володимир- Волинський	14.11.2017	
36	Олицька територіальна громада	селищна	Луцький район	27.11.2020	
37	Павлівська територіальна громада	сільська	Володимир- Волинський	27.12.2016	
38	Підгайцівська територіальна громада	сільська	Луцький район	04.01.2019	
39	Поворська територіальна громада	сільська	Ковельський район	01.07.2016	17.10.2018
40	Поромівська територіальна громада	сільська	Володимир- Волинський	09.08.2016	20.07.2017
41	Прилісненська територіальна громада	сільська	Камінь- Каширський	23.12.2016	17.05.2019
42	Ратнівська територіальна громада	селищна	Ковельський район	15.12.2020	
43	Рівненська територіальна громада	сільська	Ковельський район	14.11.2017	
44	Рожищенська територіальна громада	міська	Луцький район	12.06.2020	03.11.2022
45	Самарівська територіальна громада	сільська	Ковельський район	17.05.2017	
46	Сереховичівська територіальна громада	сільська	Ковельський район	25.10.2017	
47	Смідинська територіальна громада	сільська	Ковельський район	29.10.2017	
48	Сошичненська територіальна громада	сільська	Камінь- Каширський	24.11.2020	
49	Старовижівська територіальна громада	селищна	Ковельський район	11.07.2018	
50	Торчинська територіальна громада	селищна	Луцький район	22.05.2018	
51	Турійська територіальна громада	селищна	Ковельський район	16.02.2017	
52	Устилузька територіальна громада	міська	Володимир- Волинський	04.08.2015	

53	Цуманська селищна територіальна громада	Луцький район	15.11.2017	
54	Шацька селищна територіальна громада	Ковельський район	15.04.2016	15.12.2023

Складено автором: [50; 85, с. 203-204].

Статут Луцької міської територіальної громади

«Історична довідка

Преамбула

Розділ I. Загальні положення

Стаття 1. Статут Луцької міської територіальної громади: визначення, правосуб'єктність

Стаття 2. Загальна характеристика Луцької міської територіальної громади та адміністративного центру

Стаття 3. Символіка територіальної громади

Стаття 4. Визначні дати, свята та події місцевого значення

Стаття 5. Почесні відзнаки територіальної громади

Стаття 6. Основні засади здійснення місцевого самоврядування в територіальній громаді

Розділ II. Права, обов'язки та гарантії прав жителів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення

Стаття 7. Реєстр Луцької міської територіальної громади

Стаття 8. Права жителів територіальної громади на участь у вирішенні питань місцевого значення

Стаття 9. Обов'язки жителів територіальної громади

Стаття 10. Гарантії прав жителів територіальної громади

Стаття 11. Гарантії жителів територіальної громади та інших громадян України, які відносяться до соціально-вразливих категорій населення

Стаття 12. Захист інтересів жителів територіальної громади за межами територіальної громади

Розділ III. Форми безпосередньої участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення

Стаття 13. Форми безпосередньої участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення

Стаття 14. Місцеві вибори та місцевий референдум

Стаття 15. Загальні збори громадян за місцем проживання

Стаття 16. Місцеві ініціативи

Стаття 17. Громадські слухання

Стаття 18. Звернення громадян та електронні петиції

Стаття 19. Консультації з громадськістю

Стаття 20. Участь жителів територіальної громади в консультативно-дорадчих органах, утворених при органі місцевого самоврядування

Стаття 21. Участь жителів територіальної громади у роботі контрольно-наглядових органів юридичних осіб публічного права, утворених за рішенням ради

Стаття 22. Участь у розподілі коштів місцевого бюджету та бюджет участі

Розділ IV. Органи самоорганізації населення територіальної громади

Стаття 23. Органи самоорганізації населення

Стаття 24. Територія діяльності органів самоорганізації населення

Стаття 25. Повноваження органів самоорганізації населення

Стаття 26. Прозорість діяльності та підзвітність органу самоорганізації населення

Розділ V. Громадський контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування територіальної громади та їх посадових осіб

Стаття 27. Засади громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб

Стаття 28. Громадська експертиза

Стаття 29. Доступ до публічної інформації

Розділ VI. Органи та посадові особи місцевого самоврядування територіальної громади

Стаття 30. Органи місцевого самоврядування

Стаття 31. Старостинські округи територіальної громади

Стаття 32. Електронне врядування органу місцевого самоврядування

Стаття 33. Публічність діяльності органів місцевого самоврядування та посадових осіб

Стаття 34. Інформування про діяльність комунальних підприємств

Розділ VII. Взаємовідносини органів місцевого самоврядування територіальної громади з іншими суб'єктами

Стаття 35. Взаємовідносини органів місцевого самоврядування територіальної громади та його посадових осіб з інститутами громадянського суспільства

Стаття 36. Взаємовідносини територіальної громади з іншими територіальними громадами

Стаття 37. Участь в асоційованих організаціях

Стаття 38. Міжнародна та інтеркультурна співпраця

Стаття 39. Партнерські міста (міста-побратими)

Розділ VIII. Звітування органу місцевого самоврядування територіальної громади та їх посадових осіб

Стаття 40. Загальні засади звітування органу та посадових осіб місцевого самоврядування

Стаття 41. Звітування Луцького міського голови

Стаття 42. Звітування виконавчих органів Луцької міської ради

Стаття 43. Звітування депутатів (депутатських фракцій, груп) Луцької міської ради та її робочих органів

Стаття 44. Звітування старост територіальної громади

Розділ IX. Засади розвитку територіальної громади

- Стаття 45. Сталий розвиток територіальної громади
- Стаття 46. Бюджет та фінансове забезпечення територіальної громади
- Стаття 47. Комунальна власність територіальної громади
- Стаття 48. Стратегічні документи з розвитку територіальної громади
- Стаття 49. Стратегія розвитку територіальної громади
- Стаття 50. Громадський простір та залучення територіальної громади до його планування
- Стаття 51. Управління історичною та культурною спадщиною територіальної громади
- Стаття 52. Охорона довкілля
- Стаття 53. Розвиток освіти та заохочення творчих здібностей жителів громади
- Стаття 54. Розвиток охорони здоров'я
- Стаття 55. Розвиток фізкультури та спорту
- Стаття 56. Розвиток культури та мистецтва
- Стаття 57. Розвиток туристичної привабливості громади
- Стаття 58. Безпека та захист жителів громади
- Стаття 59. Застосування гендерно-орієнтованого підходу під час планування розвитку територіальної громади
- Стаття 60. Розвиток волонтерської діяльності
- Стаття 61. Утвердження української національної та громадянської ідентичності

Розділ X. Участь дітей та молоді у місцевому самоврядуванні територіальної громади

- Стаття 62. Права дітей та молоді на участь у місцевому самоврядуванні
- Стаття 63. Механізми участі молоді у місцевому самоврядуванні
- Стаття 64. Молодіжна рада
- Стаття 65. Молодіжні центри та простори
- Стаття 66. Особливості підтримки креативної та обдарованої молоді

Розділ XI. Прикінцеві положення

- Стаття 67. Затвердження та внесення змін до Статуту

Додаток 1. Положення про загальні збори (конференції) громадян за місцем проживання в Луцькій міській територіальній громаді

Додаток 2. Положення про громадські слухання у Луцькій міській територіальній громаді» [83].